

СПОЧАТКУ БУЛС КОЛЕСО...

фото Олександра Сопенцова

Так, ви, дорогий читачу, не помилилися: це карета. І для нас цей рідкісний у нинішній добі витвір мав би вважатися вдесьтеро дорожчим, милішим, ніж для людей минулих віків. І якби жив Капелюх не в нас, а у Франції, приміром, то давно б уже мільйонером став! І вицокували б коні об паризьку брукуву підкованими копитами, ведучи за собою Миколіні екіпажі; й сиділи б у тих екіпажах мадами і месє, кіношні д'артаньяни, портоси, атоси, араміси, галасливі маленькі п'єри, жаки та інші франсуази; і сипалися б франки, долари, фунти та інші крони з динаріями в скарбничку якого-небудь Шарля чи Мішеля — власника оцього стародавнього транспорту.

Але не треба Миколі Капелюху Парижа. Не треба Таллінна, Львова, Києва, не треба будь-якого з тих міст, де йому пропонують житло й спокусливі умови для творчої роботи. Він, чудний, хоче жити тут, у Проскурові. Він, дивак, хоче примножувати його культуру, його славу і просить у культурних проскурівців лише одного: не заважайте працювати, не стромляйте палиці в колеса, я сам їх устрою, бо я знаю, як це робиться, як оті "палиці" виточуються, вставляються...

Нарис Броніслава ГРИЩУКА,
"Спочатку було колесо..." читайте на стор. 14

КОНКУРС

Все проминає — непроминутий Тарас Шевченко, бо сам черпав із вічного народного джерела. Ідуть покоління — й кожне припадає до ріки на ім'я "Тарас Шевченко", тамує спрагу торкнутися глибин... Вічні архетипи української свідомості. Оживає в руках "Кобзар"...

Відбувся Всеукраїнський фестиваль-конкурс дітей та молоді "Шевченко в моєму серці", заснований благодійною організацією "Шевченківський фонд — ХХІ століття" (голова правління — лауреат Шевченківської премії України, народний художник України Леонід Андрієвський) та Всеукраїнським товариством "Просвіта" ім. Тараса Шевченка за сприяння Міністерства культури і мистецтв України, Міністерства освіти й науки України, Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Національних творчих спілок, благодійної організації "Міжнародний інститут театру" (Український центр) та благодійного фонду "Культура України і світ".

ДОБРОЮ ДОРОГОЮ ТРАДИЦІЇ

Вікове обмеження учасників фестивалю-конкурсу — 21 рік. Учасники розподілялися на дві вікові групи. Перша: з 8 до 14 років. Друга: з 15 до 21 року.

Очолювала авторитетне журі, до складу якого входили визначні діячі культури й мистецтв

України, народна артистка України Лариса Кадірова.

"Хто взяв Шевченка у своє серце, той піде доброю дорогою", — сказав, відкриваючи акцію нагородження лауреатів фестивалю-конкурсу в залі музею Тараса Шевченка в Києві, го-

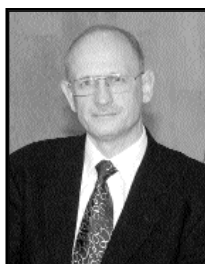
лова Шевченківського комітету Іван Дзюба. "Відбувається кристалізація образу Шевченка, його осмислення, — ділився своїми думками голова правління Всеукраїнського товариства "Просвіта" ім. Тараса Шевченка, лауреат Шевченківської премії України, народний депутат України, письменник Павло Мовчан. — Рівень мислення фантастичний..."

Молоде покоління дивує своєю талановитістю, ба навіть геніальністю. Отже, живі джерела, що живлять українську душу. Нерозривність поколінь і тяглість української культури засвідчують твори учасників фестивалю-конкурсу.

ЛІТЕРАТУРНИЙ КОНКУРС на кращий художній твір у номінаціях "Поезія" і "Проза" за шевченківською тематикою, пов'язаною з біографією поета, творчістю, місцями проживання й перебування, впливом особистості і творів Т. Г. Шевченка

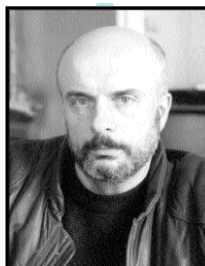
Продовження на с. 9

Сьогодні в номері:

Цілий рік разом з Європою — через Польщу

стор. 2

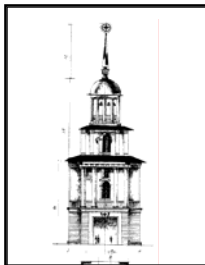
За якою системою живемо?

стор. 4—5

«Просвіта» сьогодні

стор. 6—7

Шевченкіана

стор. 8—9

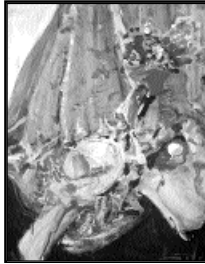
Мазепинці 365 років по тому

стор. 10

Олександрі Гончар — 90 років

стор. 11—12

Листи зі сходу України

стор. 13

Серцю треба любити

стор. 15

Закінчення.
Початок на с. 11

нів і медалей.

— Я так і кинулася до брата, а чоловік приніс ночви, нагрів води, сам викупав його, — розповідає Олександр Терентівна, утираючи сльози кінчиком хустки.

Старша дочка Вірочка побігла збирати рідню. Батька вже не було — він помер, надірвавшись, як рив окопище в 1941 році. Прийшла мацуха, зібралася сусіди: хто картоплину приніс, хто — хліба, хто — капуста. Влаштували скромне застілля. А ввечері, коли Сашко став ділитися із Шурою та Гаврилом планами: “Повернувся в Харків — університет закінчувати”, — зять запитав:

— Хіба в Дніпропетровську такої ж “школи” немає? Вчися тут, живи в нас.

І Олесь вступив на 3 курс Дніпропетровського університету.

Гаврило і Шура виділили йому кімнату, а самі з дітьми влаштувалися в іншій. На колоди поклали дошки, набили соломом два матраци, поруч поставили єдиний стіл, за яким студент і вчився. На заводі Комінтерну Гаврило виточив дві карбідні лампи і щодня заправляв їх, оскільки Сашко всю ніч щось писав у тьмяному світлі.

До університету Олесь щодня добирався **пішки — по 2,5 години в одному напрямку**.

Шура тоді навіть не здогадувалася, що ночами брат пише свою трилогію. Гаврило зайшов якось над ранок до сусідньої кімнати, аби погасити лампу, що чадила, а задрімалий за столом Олесь так і кинувся: “Я ще буду писати...” Він сам потім розповідав одному з колег, як працював над “Альпами”: “Немов не я писав, а щось

ОЛЕКСАНДРА, СЕСТРА

водило моїм пером, саме писалося і клекотало в душі, якась вища сила — любов, жаль, біль...”

Два курси ДДУ Гончар закінчив екстерном, за рік, і, поїхавши до Києва, повернувся додому дуже щасливим.

— Мене в письменники прийняли! — закружляв із сестрою по хаті. А вона заплакала: “Ти тепер знаменитим будеш, про мене, не письменну, й не згадаєш”.

Але він майже щоліта приїжджав на ці дніпровські береги. І завжди говорив, що тут народилися в нього найкращі рядки. Саме з робітничої Ломівки він списав персонажів та сюжет “Собору”, хоча прототипом самого храму став Свято-Троїцький собор у Новомихлівському. Уперше він побачив його, коли відступали наші війська, і поранили студентів укладати прямо на підлогу древнього храму, що служив якоюсь коморою. Побудований він був ще в 1778 році без єдиного цвяха на гроші запорозьких козаків. Олесь вразила тоді атмосфера розрухи, тління, що панувала в цих древніх стінах.

У персонажах “Собору” багато хто впізнавав знайомих обличчя. Тому й почалися гоніння на письменника, що тодішній перший секретар Дніпропетровського обкому КПУ Олексій Ватченко побачив себе в партійному функціонерів, який здав батька в Будинок перестав

рілих. І дав команду місцевим газетам: “Громити!”

У БУДИНОЧОК, ДЕ ЖИВЕ 90-РІЧНА ОЛЕКСАНДРА ТЕРЕНТІВНА, ЩОДНЯ ПРИЇЗДЖАЮТЬ ЕКСКУРСАНТИ

Стару хату, де сидів при карбідній лампі молодий Гончар, ледь не знесли, коли почали будувати новий мікрорайон. Місцева інтелігенція забила тривогу — і будиночок був визнаний пам’ятником культури. Частину вулиці Клубної залишилася недоторканою. Тепер хату бабусі Шури, хоч і неофіційно, іменують у місті “музеєм Гончара”. Та до остаточного вирішення її долі руки не доходять.

Деякі роки тому з ініціативи міського управління культури був навіть замовлений і затверджений містобудівною радою проект реконструкції садиби.

— Було декілька ідей, — розповідає скульптор, член Союзу художників України Олександр Зобенко, якому доручили цю роботу. — Спочатку хотіли виготовити меморіальну дошку, але будиночок знаходиться в глибині подвір’я, не повісиш же її на паркан? Тому вирішили огорожу забрати і зробити поруч із будинком невеликий палисадник із клумбою, лавочкою і пам’ятником Гончареві — так званий курдомер. Навколо останнього суперечок було найбільше:

погруддя мало б надто строгий вигляд, монумент на повний зріст дисгармоніював би зі старенькою, присадибаною хатою.

Автор вибрав напівфігуру молодого Олесь — такого, яким пам’ятають його ці стіни: в гімнастерці, із книжкою в руках. А поруч, — як символ родинних коренів і спогад про війну, — розхачнутий вибухом пень від 100-літнього абрикоса. Таким і повинен залишитися Гончар у пам’яті своїх земляків. Не тільки відомим усьому світу, письменником, якого Кембриджський біографічний центр увічнав довичним титулом “Інтелектуал світу”, а, насамперед, “сином Дніпра”, як назвала його в передмові до нещодавно виданого у Дніпропетровську двотомника письменниці Марія Зобенко.

Та ідею реконструювати хатинку і поставити тут пам’ятник “переграли”. Народний депутат Анатолій Клименко, який узяв шефство над бабусею Шурою, вирішив перенести музей у сусідню школу, де навчався сам. Але люди, як і раніше, тягнуться до старого будиночка Олександри Терентівни Сиви, де всі стіни обвішані фотографіями, і на полицях — книги з авторграфами “Сестрі Шури на вулицю Клубну, де було нам добре”.

Бабуся Шура, незважаючи на похилий вік, цілий день у турботах. Вона — активна парафіянка місцевої церкви, пече на церковні

ПОЕТИЧНИМ РЯДКОМ

ВОСКРЕСІННЯ ДУШІ

Будь рідніша в собі, наша мужня родино, —
Не одснилась тобі яничарська година,
Яничарська мара, яничарська пора —
Панське бидло до нитки народ оббира...
Це реальність жорстокої долі чи гра?
Як же так? — Україна без Гончара...
Час пророче нам рече Дніпрове, ще й ревне:
Панству панське, а Гончару — Гончареве...
Оджурись, одмарний, українська родино! —
На безсмертя тобі мати сина родила,
Од святинь Кобзаря — його віща зоря,
Ярий племін’ї в небесах не згоря —
Не згоря ані з радості, ані із горя, —
Як же так? — Україна без Гончара?..
Нароста віщий шал бунтівливого моря:
Є Гончар, хоч навкруг яничарська пора.
Ти згадай, не забудь, українська родино,
Яка люта орда по тобі походила!
Хамовитий владика, озирюючись, рикав,
Упокоях своїх лиш потайно гарчав,
Чорні списки складав на письменство й культуру,
Садовив на ланцюг свою овочу натуру,
Бо він знав достеменно — є віра велика,
Є Великдень душі, є у світі Гончар.
Хмурять брови посивілі хвилі Дніпрові —
Чом наш край не постав у святковій обнові,
Чом базарний бедлам чорторії злі крутить,
Вир гендлярства крутий — аж на трутневі трутень?
Тільки ж прапору волі вже ніколи не впасти,
Марно б’є в тулумбаси розперезане панство,
Воскресає народу душа, осіяна безсмертним пером.
Да воскресне душа: Україна навк’з Гончаром!

Віктор КОРЖ

свята пишні паляниці. І щоденно розповідає екскурсантам про молодого Гончара. Будиночок музеєм не вважають, ніхто бабусі як екскурсоводу не платить — й існує вона на свої 100 гривень пенсії та ще завдяки допомозі трьох дітей, які теж живуть скромно.

І просить Бога бабуся Шура про милість до її Олесь. Коли Гончара ховали в Києві, сестра зауважила, що

руки брата не складені за православним звичаєм на грудях і, відірвавши довгу смужку від своєї жалобної хустини, зв’язала їх хрест-навхрест і поцілувала. Уперше в житті поцілувала руки брата, з яким вони були схожі й духовно близькі. Недарма ж носили одне ім’я.

Наталія ДОБРИНІНА,

м. Дніпропетровськ

ПАМ’ЯТЬ

Росіянин Леонід Вишеславський писав по-російськи... Й написав понад півсотні книжок, — і в кожній із них, хай як би далеко заводила поета любов до мандрів (Росія, Вірменія, Франція), постають, передусім, простори України, дух України, образи українські переймають усю його лірику, і рідній землі (яку він тільки раз надовго покинув, вирушивши 1941-го на фронт) у своїй неповторній поезії віддає щедру... І з надією на її краще майбутнє.

Із віршів 2000 року, із вражень нашого сьогодення життя:

...Лотки, скопивише товари,
загроздили тротуари.
Ступени... Полумрак... И вот —
сопlickи жалобные звуки,
в мольбе протянутые руки:
метро... подземный переход...

О, нам не разглядеть сегодня
просвета в этой преисподней!
А все же лестница ведет
туда, где каменной Софии
сияют главы золотые
над глубиной вечных вод.

ПІД ЗІРКОЮ ПОЕЗІЇ... Українському поетові Леоніду Вишеславському — 90

Його перекладали — П. Тичина, М. Рильський, В. Сосюра, Л. Первомайський, М. Бажан... Молодших друзів-сучасників не перелічиш... Згадаю автора кількох перекладів — Миколу Руденка... Взірцем і подвигом дружби двох поетів, російськомовного та українського, назву історію перекладу однієї з книжок Леоніда Вишеславського “Очі не мерзнуть” (вона вийшла 2000-го у видавництві імені Олени Теліги). Цю прекрасну історію дружби двох немолодих поетів подавав сам Леонід Миколайович у коротенькій передмові до збірки. Цитую повністю. “На початку минулого року відвідав я в лікарні свого літнього друга — поета Миколу Карпенку — і подарував йому свою збірку лірики, яка тоді шойно побачила світ. Як же було моє здивування, коли за два тижні, повернувшись додому з лікарні, він вручив мені ці переклади, котрі я й пропоную увазі читачів як окреме видання. Читаю переклади друга — і мені здається, що все це написав я сам рідною і для мене українською мовою”.

Серед українських письменників своє довге життя він прожив як свій серед рідних... І засумували-засумували ми, дізнавшись про його трагічну смерть у передново-річні дні, в грудні 2002-го... Усі разом засумували!.. Не стало добродія і добротворця, людини візріпшої шляхетності.

...Часом оригінали своїх віршів Леонід Вишеславський перекладав сам. Серед них — найдорожчі, як коротенький, але такий щемливий вірш про батьківщину — “В моєму Миколаєві”:

Сиджу на Радянській
(колишній Соборній)
під тентом кафе
на веранді узорній,
і мариться раптом щось дивне мені,

хоч я і не випив ні грама:
іде гімназистка на тій стороні...

Бант...

Фартушок...

Моя мама!

...Сторінка, яка залишалася в друкарській машинці поета, — була із недописаної статті про Тараса Шевченка... Найостанніше, над чим працював поет...

У теплий осінній день ми йшли з поетом вулицею Володимирською. Біля оперного театру звернули на Богдана Хмельницького — в бік будинку № 68, де він мешкав, — письменницького, легендарного... Шляху залишалося небагато — і мені раптом стало сумно-сумно, що шлях цей закінчується, і біля входу в під’їзд ми прощаємося... До нової зустрічі, зрозуміло; але йшов я з дуже поважною людиною, і хто знає, скільки на землі нам лишилося — наших! — днів?..

Леонід Миколайович зупинився біля лотка з бананами. Не знаю, чи він любив банани, але що більше за ці екзотичні фрукти може нагадати про далекі земні обрії, вітер мандрів — і то під романтичними вітрилами (У XIX столітті з Африки в Європу банани доправляли найшвидкісними вітрильниками-кліперами, щоб вони не лише не попусувалися, а й їхні пахощі, здогадуюсь, не розвіялися по дорозі через океан!).

А Леонід Вишеславський був поетом мандрів, уся його поезія — відкриття країн і людей: від маленької гірської Вірменії, змалюваної неповторними барвами Мартирося Сар’яна, до далекої Франції.

Та ба, навіть на міських вулицях він був схожий на великого мандрівника, хай дуже літнього, непоказливого, але повсякчас спрямованого до великої мети.

Так ось, він зупинився біля лотка з екзо-

тичним товаром... Подивився на ціну... Як завжди, наче відсторонено від усього на світі звичайного, сказав мені:

— Там, за рогом, продають дешевше.

Звичайно, він мав зважати на реалії життя, хоча й був власником цілої планети “Вишеславія”, відкритої й так названої з шани до нього астрономами Кримської обсерваторії.

На згаданому розі, де теж продавали банани, він не звернув на них уваги — забув? Чи вже втратили вони для нього значення?..

— Леоніде Миколайовичу, — звернувся до нього. — А якби таке сталося, щоб ви зараз могли побачити тих, кого вже немає, але хто був вам у житті найдорожчим?..

Він хіба що хвилину помовчав, і одразу ж відповів:

— Маму, вітчима, Максима Тадейовича Рильського, Миколу Миколайовича Ушакова...

...Коли хтось звернеться до мене з таким же запитанням, — і я складатиму свій перелік дорогих мені людей (тих, що там, за земними обріями!), то серед них обов’язково постане ім’я поета Леоніда Вишеславського.

На планеті людей він був одним із найдобріших і найкрасивіших. ...І під зіркою поезії. А вона — незвичайна: навіть видатні астрономи не розрахують її зоряних величин: мінус там, плюс, шоста плюсова (шонайменша видима оком!), мінусова (мінусові!) — кожна палахкотить у небі яскраво, як одкровення.

Зірка ж поезії — блакитна і зелена!.. Блакитна — од незглибимого Космосу, зелена — від просторів землі.

•

Анатолій СКРИПНИК

Фото автора

Разом брат і сестра — Олександр і Олександра — мешкали недовго. Та Олеся Гончара завжди вабили ці мальовничі дніпровські береги, цей степ, де розкинулася робітнича слобода Ломівка. Він сам зізнавався, що ніде йому не писалося так добре, як у маленькій сестриній хатинці зі шлаку.

Таких мазанок у колишній Ломівці майже не залишилося — довкола добротні цегляні будинки. І тільки хата на Клубній, 25 дивиться у світ двома підсліпуватими віконцями. Ганок під залізним дашком, високий куц в'юнких троянд та абрикос, посаджений на місці сторічного дерева, що загинуло через вибух авіабомби, — все це побачив 27-річний старший сержант Олександр Гончар, повернувшись із війни не туди, де виріс, а в Ломівку, до сестри Шури.

Ця хата досі живе спогадами. Стелажі з книгами письменника, його фотографії на стінах, афіші і все його життя, сотні разів переказане бабусею з добрими, стомленими очима, стали ниточкою, що зв'язує Дніпропетровщину зі своїм прославленим земляком. Хатина ця не має статусу музею-садиби, та майже піввіку Олександра Терентіївна є охоронницею її історії. Видно, ясна пам'ять, соковита, образна мова — їхнє сімейне надбання. І хоча бабуся Шура жодного дня не ходила до школи і грамоти навчалася вже у зрілому віці — по Біблії та "Кобзареві", — вона так розповідає про брата, що перегодовані інформацією старшокласники, яких часто приводять сюди на екскурсію, слухають її, затамувавши подих.

НАРОДИВСЯ САШКО, КОЛИ В ГОРОДІ ВЖЕ ГУСТО РОСЛА КАПУСТА, А ЗАПИСАЛИ — З КВІТНЯ

Історія цієї родини гідна пера класика — так хитроумно переплелися тут долі. Сам Олесь Терентійович чимало опублікував спогадів про юначі роки, але у сестри — свій погляд і розуміння тих подій.

Поява Сашка — мабуть, один із перших і найяскравіших дитячих спогадів Шуроньки. Дід Сидір Пилипович вийшов тоді на ганок їхнього будинку і сказав внучці: "А ми тобі братика знайшли" — "Де?" — "Там, у капусті". А коли чотирирічне маля метнулося не до хати, а в город, крикнув услід: "Та не шукай — там тільки одне бігало".

У селі таке траплялося часто — метрику "виправляли" не одразу після народження, а з необхідності. Терентій Сидорович за сімейними турботами спочатку не знайшов для цього часу, а вже згодом, за зразком Шурині метрики, зробив і синові свідоцтво про народження. Не випадково вони мають однакові імена, і дати їхнього народження відрізняються тільки на один день: сестра — 4 квітня, а брат — 3-го.

Коли Терентія Сидоровича запитували, чому назвав дітей однаково, він віджартовувався: "Я їх на царів готую", — натякаючи, мабуть, що імена, Олександр та Олександра часто зустрічались в династії Романових.

Жила велика родина Біличенків разом: батьки, дев'ять зведених братів і сестер, дружини й чоловіки вже дорослих дітей. Рано

ОЛЕКСАНДРА, СЕСТРА

Коли в батька Олесь Гончара, Терентія Сидоровича, запитали, чому він назвав обох своїх дітей однаковими іменами, той віджартувався: "Я їх у царі готую".

А рідна сестра письменника, 90-річна Олександра Терентіївна Сова, яка живе на околиці Дніпропетровська, де Гончар писав свої ранні твори, саме цим пояснює духовну спорідненість між нею і братом. Нині, 4 квітня, їй виповниться 90 літ. А 3 квітня, всі, хто любить і шанує Олесь Гончара, вклоняться його пам'яті: минає 86 років з дня його народження.

голова сімейства Сидір Пилипович залишився удівцем із шістьма дітьми на руках: Явдохю, Мокриною, Федорою, Пилипом, Степаном і Терентієм. Згодом взяв удовицю Палажку теж із трьома малюками — Грицьком, Пилипом й Оляною. Щоб прогодуватися, довелися старших дітей віддавати в найми — так і потрапив Терентій у магазин, де дослужився від "підмітайла" до прикажчика. Видно, тямухий був, якщо без освіти вибився в люди.

Тут, у магазині, й побачив уперше Таню Гончар. Дівчина доглядала дітей у багатій родині, що жила по сусідству з магазином. Із далекого полтавського села Сухе її привезли в Єкатеринослав ще 9-річним дівчам. Хазяї заплатили тоді дідусеві за маленьку няньку 6 карбованців авансом за рік.

— Мама часто згадува-

ли важкі соснові колоди, засипали в дерев'яні лотки відпрацьований заводський шлак. Напевно, при цій роботі й надірвалася.

"Мені було п'ять із половиною, а Сашкові тільки півтора рочки, коли мама померла, — згадує Олександр Терентійович. — Це було на Різдво 1920 року: на вулиці мороз, а в хаті — муха літає. Я мамі показую, а вона каже: "Це смерть моя прилетіла". Того вечора мене вперше пустили колядувати із сусідськими хлопцями, і я повернулася така горда і щаслива: в одній хаті бублик дали, в іншій — цукерку. Прибігаю додому, а всі плачуть: мамі вже немає.

Чітко вірзалася в дитячу пам'ять картина: священик відспіває маму, а маленький Сашко, стоячи в ліжечку, підскакує у такт панахиді. Тато взяв його на руки і заплакав голосно".

На цьому й закінчилося для Шуроньки дитинство. Перед Великоднем прийшов із Сухого дід, забрав із собою маленького братика погостювати. А на Трійцю в хаті вже господарювала двоюрідна мамина сестра з

працю, — вона вперше побачила парти: "Це ще що таке: стіл і стілець разом?" Довідавшись, що це парти, дівчина заплакала — колись вона теж хотіла вчитися.

Можливо, завдяки тому, що маленький Сашко не повернувся від бабусі під батьківський дах, і народився для України геній Олесь Гончара.

ОЛЕСЕМ ЙОГО НАЗВАЛА ВЧИТЕЛЬКА

Одруження Терентія Біличенка, видно, витіснило на другий план думки про маленького Сашка, що живе на Полтавщині. А в Сухо-му й раді. У середульшого сина Гончарів, Якова, дітей не було, і до метикованого, красивого хлопчика дядько та його дружина прикипіли душою. А вже як бабуся Прися любила внучка — неможливо й передати. Сам Олесь Терентійович згадує у своїх щоденникових записах, скільки казок знала бабуня, які пісні йому співала.

Як настав час йти Сашкові до школи, Яків поїхав у Ломівку до Терентія: "Або забирайте хлопця, або давайте метрику — ми самі його в 1-ий клас відправимо". Після недовгої ради із дружиною батько віддав Сашкову метрику. Але тієї осені хлопчик на навчання так і не пішов — до першого снігу пас колгоспну череду. Коли настала зима, дядько, глянувши якось вранці на племінника, що сидів на печі, скомандував: "Нумо, збирайся, відведу те-

У 16 років, коли бабуся повідомила, що сестричка Шура вийшла заміж, він уперше попросився в Ломівку: "Мені так хочеться всіх побачити..." І дядько Яків повів небожа до Дніпропетровська.

У батьківській хаті зустріла їх Фрося. Зайти не запросила, а посадила у дворі під грушею. Хлопчина так розхвилювався, очікуючи зустрічі з батьком, що в голові, немов тисячі молюшків, забила на сполох, — і в очах стемніло. Уклавши пасинка з компресом на голові в клуні на соломі, мачуха побігла за Шурою.

— Я так летіла додому, — згадує Олександра Терентіївна, — що ніг під собою не чула. А вже ми з братом 15 років не бачилися і тільки з дядькових листів я знала, який він став. Обійнялися з ним, розцілувалися — і Сашкові зразу полегшало.

Увечері прийшов із роботи батько. Побачивши у дворі свояка з хлопчиком, придивився: "Це не Сашко випадково?" Теплої зустрічі між сином та батьком не вийшло. Повечерявши разом, Терентій відправив Сашка ночувати до сестри, у "врем'янку", де вона жила з чоловіком. І проговорили Сашко й Шура всю ніч до ранку.

Ще приїжджав Олександр до батька тільки один раз, у 1938 році, коли навчався у Харкові в технікумі журналістики. Шура з Гаврилом будували тоді новий будиночок, і брат подарував їм 200 карбованців і стареньку Біблію. Видно, запам'ятав, як сестра минулого разу скаржилася йому: "Церкву, що поруч, "комбедівці" хочуть зруйнувати". "А ти віриш і вір!" — сказав їй тоді Сашко. І цю пораду з уст зовсім ще юного братика вона сприйняла дуже серйозно.

ПОВЕРТАЮЧИСЬ ІЗ ФРОНТУ ДОДОМУ, В СУХЕ, ОЛЕСЬ ЗНЕНАЦЬКА ВИЙШОВ ІЗ ПОТЯГА В ДНІПРОПЕТРОВСЬКУ

Військові роки Олесь Гончара: бої під Харковом у складі студбату, поранення, полон, запасний полк, з яким дійшов до Угорщини, — докладно описані самим письменником. Багато чого відбулося за цей час у житті Шури. Німці зруйнували будиночок, де жила сім'я Гаврила Соби, і тільки ікона святого Миколи Угодника, якою благословляли ще батьків, вилетіла з осілої від вибуху хати й упала збоку. Після звільнення Дніпропетровська на тому ж фундаменті зі шматків жужільних стін звели таку ж хатку з двома маносінькими кімнатками розміром 6 на 4. Усередині, крім старенького столу та лежанки, де спали батьки і двоє дітей, нічого не було. Усе добро згоріло.

Знаючи з листа, що Сашко буде їхати на Полтавщину через Дніпропетровськ, Шурочка по кілька разів у день бігала на сусідню станцію зустрічати військові ешелони — а раптом побачить брата?

Холодного 25 листопада 1945 року вона знову повернулася з вокзалу ні з чим — не було Сашка в потязі. А через півгодини хтось постукав у двері, й на порозі з'явився старший сержант у розстібнутій шинелі, з-під якої гордо світився цілий іконостас орде-

Продовження на с. 12

ла, як їй несолодко жилося в наймах, — розповідає Олександр Терентійович.

КОЛИ СВЯЩЕНИК ВІДСПІВУВАВ МАМУ, МАЛЕНЬКИЙ САШКО, НЕ РОЗУМІЮЧИ, ЩО ВІДБУВАЄТЬСЯ, ПІДСТРИБУВАВ У ТАКТ ПАНАХИДІ

Повернувся батько з Першої світової війни георгіївським кавалером, із двома хрестами на грудях. Хоча поранений і хворий, але майже одразу взявся будувати свою хату, недалеко від батьківської. Мама чекала дитини, і чоловік оберігав її від важкої праці. Та коли з'явився син, із Полтавщини бавити внука приїхала бабуся Прися, і Тетяна "дорвалася до роботи" — їй хотілось якнайшвидше стати господинею у своєму будинку. Місили розчин, пиля-

Полтавщини — Фрося Воронова. У Фросі бандити вбили чоловіка, і молода вдова із двомісячною дитиною на руках виїхала із села. Дав притулок їй Терентій Сидорович — два горя і дві самотності знайшли одне в одному підтримку. Чи був щасливий батько з новою дружиною, — сказати важко. Та вже через рік у них народився син, і Шурі довелося тепер нянчити двох малят. Коли прийшов час дівчинці йти до школи, мачуха ніби відрізала:

— Хочеш вивчити її на гімназистку — вчи. А мені тоді наймичку бери.

Шура залишилася на господарстві: у дев'ять років доїла корову, у тринадцять — хліб пекла. Але жодного разу не почула від мачухи доброго слова. Коли на зборах, що проходили в місцевій школі, 18-річний колгоспник вручав подяку за

бе до школи".

Дідусь дістав зі скрині олівці, буквар, два зошити, бабуся поклатла все це в полотняну торбинку і перехрестила внука: "Йди з Богом". Відкривши двері класу, дядько Яків сказав учительці: "Приймайте ще одного школяра", — і пішов на роботу.

— Тебе як кличуть? — запитала вчителька.

— Сашко, — відповів.

— Ну, будеш Олесем, бо Сашко в нас уже є.

І записала в класному журналі: Олександр Гончар. А вже хлопчика в селі всі знали як сирітку Тані Гончар. Так він і прозивчився всі роки під цим прізвиськом. І лише коли настав час йти в армію, у військкоматі додалися: метрика — на Біличенка, атестат — на Гончара. Проте особливого значення цьому не надали: вибирай, яке хочеш. І Сашко вибрав мамине прізвисько.

МИСТЕЦЬКІ ПРОЕКТИ

Олександр Бабак — митець радикального напрямку в українському мистецтві, близькому до концептуалізму, неофольклоризму, ліричного абстракціонізму, мінімалізму. У сум'ятті сучасного життя художник обрав власну дорогу на перетині народних традицій — минувшини та постмодерністського сьогодення. Він не відкинув, не заперечив мистецької спадщини, а, провівши її через свою душу, працює за стилістикою як “неофольклорист”. Звернення до етнокультурної спадщини є спробою звільнитися від нігілізму в ставленні до рідних святинь, до корінних сутностей як національної, так і загальнолюдської духовності. У художника культурна традиція переосмислюється та перетворюється в нову художню якість. У його роботах відчувається володіння системою створення узагальнено-умовних (знакових) образів (“День пам’яті”, “Ритуальна споруда”, “Відлуння минулого” (станція метро “Видубичі”).

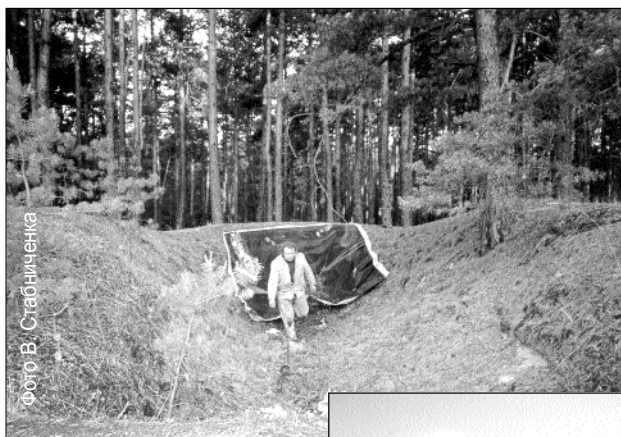
Упродовж десяти років, починаючи з 1992-го, митець досліджує історичний ОБ’ЄКТ, який поступово припинив своє матеріальне існування. Це — село Лейкове Шишацького району, Полтавської області, яке з певних причин близько тридцяти років тому покинули мешканці. Розуміння необхідності такої роботи — аналізу художніми засобами історичної спадщини — прийшло після вивчення етнографічного та археологічного матеріалу місцевості, де було розташоване село. Результати більш як десятирічної роботи були втілені художником у семи основних експозиціях, що демонстрували візуальний матеріал, створений митцем.

У різні часи в проектах

Кожна виставка, кожна робота художника, в певному розумінні, є його автопортретом. Олександрові Бабаку усвідомлення того, що його картина — це він сам, прийшло зі словом “дотик”. Для нього воно пов’язане з відчуттям, схожим на бажання торкатися старовинних речей в історичному музеї. У проекті “Листи зі Сходу України” автор “торкається” земної поверхні, її рельєфів та контррельєфів. Розстеляючи свої полотна на курганах, копицях сіна чи в окопах, що нагадують про Велику вітчизняну війну, художник ніби накриває їх собою. На фотографіях природний краєвид сяє різнобарв’ям картин (із проектів 1990-х років: “Реконструкції I” (1992 р.), “Реконструкції II” (1997 р.), “Опішня, пленер” (2000 р.)), українськими килимів, ковдр та хусток.

“Натюрморт” з виставки “Тамара”

Проект “Листи зі Сходу України”

брали участь художники: Тамара Бабак, Олександр Бородай, Гліб Вишеславський, Олександр Дяченко, Анатолій Криволап, Тиберій Сільваши, Олександр Животков, Марко Гейко (м. Київ), Тетяна та Володимир Бахтови (м. Миколаїв), Сергій Якунін (м. Львів), Олександр Глушков (м. Донецьк); мистецтвознавці: Людмила Лисенко, Зоя Чегусова, Олексій Титаренко. Також у проведенні акцій допомагали місцеві жителі села Великий Перевіз Шишацького району Полтавської області.

“Листи зі Сходу України”

копиці сіна. Завданням художника було їх побачити та вибудувати ланцюжок. Серед репрезентованих об’єктів особливого символічного значення для митця набувають копиці. Між двома трагедійними темами: окопи, що уособлюють війну, та кургани — смерть, — вони є буферною зоною, зоною життя. Олександр Бабак вважає сіно сонячним символом, за літо воно набирає стільки променистого теп-

є продовженням “лейківської” тематики. Краєвиди, що їх відтворював художник пензлем, тепер — на фото. Це проект однієї подорожі, дороги. Адже дорога об’єднала всі об’єкти, задіяні у виставці: окопи, кургани,

ла, що буквально світиться.

Символічно, що працювати над проектом почали в річницю нападу фашистської Німеччини на Радянський Союз, 22 червня о 3-00 ранку, а закінчили фотографувати близько 18.00

вечора. Робота супроводжувалася розповідями, спогадами про війну. А вся експозиція побудована на “розтяжках” від темного до світлого, від раннього досвітку до кадрів пополудневого сонця. Цей принцип художник використовував не вперше: раніше на його живописних полотнах вигравали розтяжки “кольорів землі” — чорного, коричневого, помаранчевого (це все природні глини).

Фотороботи “Листів...”, зніміювані Олександром Бабаком, за композицією споріднені з його картинами. Згадується “Нічна подорож”, “День пам’яті”, серія полотен “Зима”, картини з виставки “Тамара” та інші. Його ландшафти — втілення гармонії, симетрії та природної краси. Спoglядаючи їх, приходиш до думки, що лише мистецтво тримає духовно-містичний зв’язок із Космосом: разом із Природою воно спроможне відродити гуманістичний світогляд кожної людини окремо та нації взагалі.

У творчості художника важко визначити якусь одну стилістику. Тут і застосування принципів східного мистецтва, й використання етнографічних та археологічних матеріалів. Стилістичне

вирішення в роботах вимагується залежно від тематики та завдання.

Надзвичайно цікавою є творча філософія митця. Він відчуває земне тяжіння, з пошаною ставиться до людей похилого віку, зокрема селян, — адже ті ближчі до витоків, “чистіші”. У планах художника — створити живописні образи мешканців села: дідусів та бабусь.

У “Листах зі Сходу України” Олександр Бабак представив декілька промовистих фотопортретів зі свого проекту “Парсуна” (1998 р.). На прозорих плівках поставили лики незворушних і сумирних бабць та дідків у куклях, валянках, старомодних светрах, потертих піджаках. Ось портрет бабусі в темному одязі, в хустинці — вона неначе є узагальненим образом усіх літніх жінок по українських селах, які все своє життя працювали в полі, вирощували хліб. Персонажі фоторобіт Олександра Бабака нагадують зображення селян на полотнах “Другої селянської серії” Казимира Малевича. Прототипами цих людей для великого “супрематиста” були жертви голодомору 1933—1937 рр., штучно організованого в Україні владою на чолі зі Сталіним. У творах обох художників зображено людей, зморожених нестатками і диктатором та безкомпромісною владою.

Як бачимо, художник, використовуючи прийоми “відео-арту”, фото, не припиняє “пити з народної криниці”. Олександр Бабак у проектах “Листи зі Сходу України”, “Парсуна”, як і в інших, показав частину нашого життя, яке вже майже відійшло в небуття. Його хвилюють усе ті ж проблеми, які не давали спокою, визираючи на полотнах художників-авангардистів ще століття тому.

• **Вікторія РАДЧУК**

ЧАС КАМЕРАТИ

Чудовий концерт підготував Національний ансамбль солістів “Київська камерата” до ювілею диригента ансамблю, заслуженого діяча мистецтв Валерія Матюхіна. Концерт відбувся за участю народного артиста України, баритона Валерія Буймістера та молодого піаніста, лауреата міжнародних конкурсів Дмитра Таванця в Колонному залі ім. М. В. Лисенка Національної філармонії України.

У першому відділенні пролунали “Зігфрід-ідилія” для оркестру Рихарда Вагнера та симфонія для голосу, фортепіано і 15 струнних на вірші О. Пушкіна “Пам’яті поета” Євгена Станковича. А в другому відділенні відбулася прем’єра нового твору Валентина Сильвестрова “Миттевості пам’яті” та була виконана серенада для струнних до мажор, тв. 48 П. Чайковського. Саме поєднання сучасних та класичних творів в одному концерті створює безперервну картину успадкування найкращих музичних традицій минулого через їх осмислення сучасними українськими композиторами.

“Миттевості пам’яті” В. Сильвестрова — напролюд легкий, прозорий, імпресіоністський твір. Кожна з його частин, створених у жанрі оркестрової мініатю-

ЮВІЛЕЙ

ри, присвячена друзям композитора: “Серенада дитинства” — мистецтвознавець Г. Хорошилову, “Елегія” — композитору О. Ківі, “Прощальний вальс” — композитору В. Храпачову, “Постлюдія” — композитору Є. Станковичу, “Серенада осені” — композитору Л. Бондаренку.

Четверту камерну симфонію “Пам’яті поета” було створено Є. Станковичем у 1987 році на 150-ті роковини від дня смерті О. Пушкіна. Чотири вірші пізнього періоду творчості поета, що складають романсовий цикл симфонії (“Не дай мне Бог сойти с ума...”, “Я возмужал среди печальных бурь...”, “Мне не спится, нет огня...”, “Пора, мой друг, пора!..”), вимальовують цілісну образно-смыслову лінію ідейного підґрунтя твору — Художник і Світ. Євген Станкович присвятив цей твір виконавцю всіх власних камерних симфоній — диригентові Валерію Матюхіну.

Здається, подібний концерт — це справді вишуканий подарунок для себе, колективу виконавців і слухачів. А нам залишається побажати Валерієві Матюхіну подальших творчих успіхів у роботі над цікавими творами та доброго здоров’я. Хай вам щастить, маестро!

• **Анна ЛОБАНОВСЬКА**

РЕСПЕКТИ Й АСПЕКТИ «КНИЖКИ РОКУ — 2004»

Цьогорічну акцію “Книжка року” можна схарактеризувати як “інший формат” порівняно з тим, що було торік. По-перше, з ангарів муніципальної галереї “Лавра” дійство перенесено до респектабельного купецького зібрання чи то пак — Національної філармонії України. По-друге, обличчя вечора визначили цього разу Галина Стефанова та Дмитро Стус, додаючи його атмосфері довірливості і правдивості інтонацій. По-третє, давався знаки свіжий струм від Влада Троїцького, керівника ЦСМ “Дах”, який режисував акцію.

Однак респект нинішнього книжково-філармонійного зібрання відтінювався одним аспектом. Звичайно ж, ідеться про майже епічний сюжет “податки та українська книга” і ритуальне спалення рукописів цих самих книг не далі як 29 січня й на відстані не більше як кілька сотень метрів від філармонії, тобто біля Кабміну. Коли скадрувати ці дві події в один відеоряд, то вигляд це було такий, ніби, драйвонувши трохи біля багаття на свіжому повітрі, учасники літературної кремації заходили до Колонної зали купецького зібрання цілком вдоволені та спокійними.

Дмитро Стус і Галина Стефанова, оголосивши номінацію, запрошують на сцену експерта, який урочисто, або й не дуже, оголошує номінантів, і ті, у свою чергу, піднімаються на подіум, отримуючи, за протоколом, квіти й диплом. Звуковий ряд дійства складався з джазових імпровізацій, рафінованої класики й добірної народно-пісенної автентики.

Отже, час назвати переможця. Гран-прі цього року дісталось харківському видавництву “Акта” за монографію

Юрія Шевельова “Історична фонологія української мови”. Уже можна назвати симптомом те, що першість в акції “Книжка року” здобувають видання спеціально-наукового або енциклопедичного спрямування. Для прикладу: лідером першого рейтингового опитування стала “Українська сучасна енциклопедія”, видана київським видавництвом “Ірина”. “Книго року-2001” стало солідне за обсягом і змістом видання — “Лесь Курбас. Філософія театру” (К.: Основі). Наступного року Гран-прі дісталось видавництву “Критика” за монографію Наталії Яковенко “Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI—XVII ст.” Виключенням із цього ряду стала видана А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-Г-ою 2000 року українськомовна “Снігова королева” знаменитого казкаря Андерсена. До речі, і Курбасова “Філософія театру”, й “Історична фонологія української мови” Шевельова, швидше, годилися б для категорії на кшталт “Книжка сторіччя”. Про що це може сигналізувати? Зроблю кілька припущень. Очевидно, конкуренція несхожих художніх смаків, а почасти й особистих симпатій є для експертів внутрішньою засторогою щодо “ставок” на красне письменство. Можливо, дається взнаки загальна “розрідженість” культурного простору України з невирішеними проблемами націєтворення. Адже авторитетом згаданої праці Шевельова ще раз підкріплено концепцію про відмінність шляхів розвитку східнослов’янських мов — на противагу москвоцентричній теорії “єдиної колиски трьох братніх мов”. Цим, зрештою, й зумовлюється потяг до речей

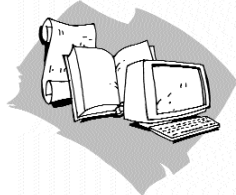
ПОДІЯ

фундаментальних, які більшою мірою дають відповіді на старі питання, не провокуючи нових. А звідси й кон’юнктура ринку щодо речей більш довідкових, доказових, ніж естетських.

До речі, самі ж експерти відзначають “убоге дизайнерське опрацювання книжки” й недостатню відредагованість перекладу. А це два з трьох критеріїв оцінювання у рейтингових перегонках. Принаймні цього року в переліку претендентів на Гран-прі слідом за Шевельовим, із відставанням на сім голосів, іде “Переяславська рада 1654 року. Історіографія та дослідження” (К.: Смолоскип) Це, не менш епохальне видання, лише на два голоси випередило об’ємний том “Української міфології” Валерія Войтовича (К.: Либідь). Ці “три товстуні” набрали в сумі більше голосів, ніж п’ятеро інших претендентів.

Під завісу вечора обнадійливим акордом прозвучала давня колядка в оригінальному виконанні Тараса Компаніченка (кобза, вокал), Юрія Фединського (бандура, вокал), Сергія Охрімчука (скрипка, вокал) і Валерія Гладунця (вокал, соло). На відміну від головного персонажа виконаної колядки, молодого княжича “со дружиною”, які послідовно завоювали військо польське, турецьке, московське, заславши їх стрілами, головному персонажеві акції “Книжка року”, українській книжці, спершу слід звоювати свій-таки, український, простір. Адже “засипати” його накладками, що зрідка перевищують нині 2 тис. примірників, навряд чи вдасться. Поодиноким винятком став “Палімпсест” Василя Стуса (К.: Факт), що вийшов накладом 10 тис. примірників завдяки фінансовій підтримці родини Ющенко.

• **Микола СКИБА**

ДОРОЖНІ НОТАТКИ

Мазепинці, як нам відомо з підручників історії, це не тільки назва невеличкого села у Київській області, а й слово, що ним у давні імперські часи означували росіяни усіх свідомих українців. Тож настрій у нашої компанії був піднесений і врочистий.

В автобусі зібралися представники «Собору», УНР, Народної партії, «Нашої України» та інших патріотичних організацій. 10 молодих просвітян, серед яких зовсім юні — до 16 років і мудрі кандидати наук НТУУ «КПІ», та навіть один професор, Микола Степанович Гумен. Частина товариства також є співаками хорів «Гомін». Тож завдяки тому, що автобус був обладнаний мікрофоном, у дорозі ми не сумували. Читалися вірші, байки, співалися пісні. Пощастило нам також у тому, що з нами їхала Аріадна Василівна Дерібогова, співробітниця Історичного музею, яка провела чудову імprovізовану екскурсію, нагадуючи усім історію нашого міста, а також підготувавши нас до того, що ми побачимо, власне, в Мазепинцях.

Діставшись туди, ми опинилися на мітингу на честь Гетьмана. Тут було проголошено, звичайно, багато гарних слів про Івана Мазепу та проведені паралелі з сучасністю. Серед виступаючих були голова Білоцерківської райдержадміністрації Сергій Вахний, нинішній Гетьман України Іван Білас, Володимир Іванців — голова районної організації товариства «Просвіта», що акцентував увагу на сьогоденні словами Мазепи: «... Стоймо, зараз, браття, між двома провалами, готовими нас пожерти». Зазначено було дуже слушно, що досі в Білій Церкві немає ні вулиці Мазепи, ні вулиці Палія. На урочистостях були присутні також наші сучасні козаки — представники Білоцерківської Січі ім. Семена Палія, а також гості з Херсонського, Полтавського, Кіровоградського та інших полків. Військових із нагоди свята нагороджували почесними грамотами, чинами та відзнаками. Була також самодіяльність — районні колективи «Тернія», «Серпанок», «Родинонька», «Козак Мамай» та інші. Одним словом, урочистості як урочистості, які, чесно кажучи, не задовольнили нашої жаги прихилитися до історичного місця, щось

МАНДРІВКА ДО МАЗЕПИНЦІВ

20 березня автобус із товариством від «Просвіти» відійшов від Музейного провулку до села Мазепинці Білоцерківського району, де відзначалася 365 річниця з дня народження Гетьмана Івана Мазепи — видатного військового, політика, дипломата, поета і просвітителя.

побачити на власні очі й тим стати ближчими до Івана Мазепи, дух якого витає над його батьківщиною. Ми почали шукати, й присутня серед нас Лариса Кочубей знайшла-таки! Знайшла сивого дідуся з пухнастими вусами, що стояв десь окрай сцени, притулившись до дерева, і з жалем спостерігав за тим, що відбувалося на сцені. Цей дідусь виявився Борисом Васильовичем Демківським, краєзнавцем і справжнім «мазепинцем» у всіх розуміннях. Він-то й став основною подією нашої мандрівки. «Люди приєднатися люблять, а допомогти не хотять», — сумно сказав він, киваючи на сцену. Виявилось, що той самий пам'ятник, біля якого відбувалися урочистості і за який якраз хтось із офіційників комусь дякував, побудував за свої власні кошти американець пан Мар'ян, а щоб встановити його у рідному селі Мазепи, Борису Васильовичу довелося витратити багато власного здоров'я. Саме він, автор «Історії села Мазепинці» та ще однієї книжки, яка друкувалася лише частинами в журналі «Берегиня» за 1993—1995 рр., подвигник нашої історії, опікувався цим, як і збиранням експонатів для уявного музею Мазепи, якого досі немає. Він дуже вдячний Лідії Григорівні Орел, завідувачці Музею-заповідника «Пирогів», яка сприяла встановленню в Мазепинцях цього пам'ятника. А от щодо музею, який він мріяв зорганізувати в хатині, де народився Мазепа, то навіть Іван Драч, який приїздив спеціально до нього з Києва, не допоміг, бо за ту ділянку землі, де стоїть ця хата, вимагали 10 тисяч доларів із накруткою «на історичність». Тож мрія лишилася мрією, і ті експонати, що їх дідусь збирав усе своє життя, зберігаються в його оселі, далеко заховані від людського ока. «Наталя Даниленко — голова товариства українських жінок в еміграції, — розповідає Борис

Васильович, — подарувала мені портрет матінки Мазепи, то я навіть як слід його зберегти не можу». Не зустрічав він за все своє життя великої допомоги від влади. Статті його друкували «з трудом» або відмовлялися друкувати. У радянські часи ясно — він був сином «ворога народу». Але чомусь і зараз його титанічна праця не оцінена і нікому не потрібна.

Ми вмовили Бориса Васильовича провести нас до Замкової гори, де був колись замок Степана Мазепи — Іванового батька, що йому Богдан доручив у Мазепинцях сформувати сотню. Борис Васильович дуже цікаво розповів нам про родину Мазепи, про його батька, якого польський Сейм присудив до страти, через що він змушений був переховуватися, і як потім ту смертну кару зняли. А поміщиками Мазепи були такі добрими, що до них приїздили селяни звідусіль — навіть із Росії. Усе це, до речі, описане у книзі «Історія села Мазепинці».

Від Замкової гори лишився зараз лише горбик — копали глину на будівництво. А сам замок понищив від люті ще Меншиков. У народі давно ходила легенда, що як Замкова гора візьме 13 життів, земля віддасть скарб Мазепи. Скарб знайшли, як відомо, у 38-му, і перед тим загинуло лише дев'ятеро... Розповів нам дідусь і про ливарні, що за давнини існували на тій землі, у місті Чугуві, і про своє власне, не менш історичне, бо він пережив голодомор 1932—1933 років, дитинство (Його батько, голова колгоспу, під час «продразв'єрстки» приховав горох, щоб годувати ним людей, і за це отримав смертну кару, яка потім була замінена засланням). Одним словом, Борис Васильович — справжній скарб села Мазепинці.

Так збагатившись, погулявши на свіжому повітрі, намідувавшись на коней та свійську птицю, ми поверталися в місто. І Сергій

В. С. Кравченко. «Гетьман Іван Мазепа»

Коваленко, автор довідника «Опис Української козащини 1649 року» розповів нам ще про шлях біля батьківщини Мазепи, яким ганяли рабів половці, про те, що бояри — то була посада військових, які охороняли від них місцевих жителів. І стала зрозумілішою пісня Мазепи про «Чаечку, сердешную небогу, що вивела чаєняток при битій дорозі».

Мазепа, що виріс у неспокійні часи і все свідоме життя присвятив служінню Україні, яку бачив такою ж сердешною «чаечкою», здається мені, й нині не перестав би її такою бачити. А мене ця чудова поїздка знову змусила замислитися над тим, що сьогодні реального ми можемо для неї зробити, окрім того, що ми любимо її, як і Іван Мазепа.

Людмила ІЛЬЄНКО

ТРОЯНДИ Й ВИНОГРАД

Вечір, присвячений 109 річниці від дня народження Максима Рильського, що відбувся у Київському міському будинку вчителя, зібрав спраглих слова й музики. Відкрила концерт представниця далекого Китаю — студентка Національної консерваторії імені П. Чайковського Фу Да Вей — пісню на слова М. Рильського «На білу гречку впали роси» (муз. М. Дремлюги). Зі словом до присутніх звернувся голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка Павло Мовчан, письменники Дмитро Білоус, Іван Драч, Петро Перебийніс, Василь Василяшко, колишній директор Київського літературно-меморіального музею імені М. Рильського Неоніла Підпала. У чому феномен Максима Рильського? У його відкритості до людей і природи. «Людський» талант класика рівний поетичному. Звідси — природне дихання віршів, які хочеться виспівати...

Тож і злітали пісні на вірші М. Рильського, а ще — народні. Таку радість дарували слухачам заслужений артист України Юрій Демчик, бандурист Тарас Силенко, дует Юлії Острянка та Ольги Янченко, народний артист України Анатолій Мокрен-

Натхненне слово Павла Мовчана

ко, дует братів-бандуристів Віталія та Романа Морозів... Захоплення залу викликав виступ десятирічного Святослава Силенка з українською народною пісню «Заїржали дикі коні».

Величечний народна артистка України Неоніла Крюкова та поет Дмитро Павличко.

Акомпанувала народна артистка України Людмила Марцевич.

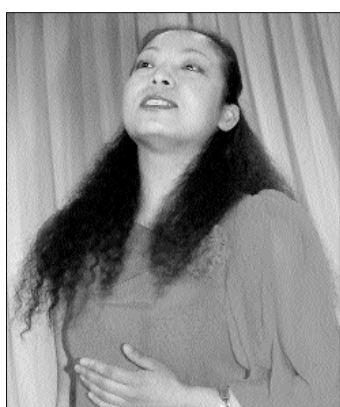
...Стихали звуки, гасли. Відлуння летіло до Голосієва, де й

Дует братів-бандуристів Морозів

Дует Ю. Острянка та О. Янченко

Співає Фу Да Вей

Усе справжнє — тихе. Квіт'я яблуні, голос трави, сонце ополудні... Кроки вічності.

Поет бачить серцем. І тільки серце в любові — зряче. «...І коли маю всю віру, щоб навіть гори переставляти, та любові не маю, — то я ніщо!» — писав апостол Павло в посланні до коринтян.

Серце Максима Рильського щедро випромінювало любов. І вічна зоря його любові завжди з нами.

Неоніла Підпала, Дмитро Павличко, Неоніла Крюкова

посьогодній відчутна присутність Майстра. Нічна тиша й тиша слова перед народженням. І сплеск сонця, що сходить. Проміння-струни. Висока пісня.

Відлуння слова Максима Рильського...

Галина ГАРМАШ
Світлини Ганни ОБОРСЬКОЇ

СВІТЛО ЛЮБОВІ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

МОЛОДА ПРОСВІТА

ВЕЧОРИ В УНІВЕРСИТЕТІ КУЛЬТУРИ

Зустрічі молодих просвітян на «круглих столах» у Київському національному університеті культури і мистецтв стали вже традиційними. У лютому цього року переповнену аудиторію зібрав полковник УПА Василь Кук. Зустріч тривала понад три години. Кожна молода людина, яка вперше зустрілася того вечора з цією легендарною особистістю, по-новому переосмислила роль та значення визвольних змагань українського народу в середині ХХ століття.

Ініціатори та натхненники цих заходів — молоді просвітянки Настя та Софія Голоти. Останню зовсім нещодавно було обрано Головою осередку «Молодої Просвіти» в КНУКіМ. Дівчата активно й наполегливо працюють у своєму університеті та постійно долучаються до загальнонаціональних і всеукраїнських заходів. Прийшовши в «Молоду Просвіту» наприкінці минулого року, вони приємно вразили багатьох своїм ентузіазмом і наполегливістю в роботі. Відбувши кандидатський термін, у грудні 2003 року на урочистому засіданні ради Київського міського товариства «Молода Просвіта» дівчата були прийняті до членів організації.

Неабиякою активністю в житті Київської міської «Молодої Просвіти» відзначається й лідер та вокаліст рок-гурту «Тінь Сонця» Сергій Василюк. Для нього «Молода Просвіта» — єдина організація, що може допомогти Україні в майбутньому та найближчому сьогоденні. А пісні «Тіні Сонця», автором яких є Сергій, змушують багатьох замислитися над долею України та роллю кожної окремої людини в розбудові й утвердженні держави.

Отже, 16 березня у Київському національному університеті культури і мистецтв відбувся черговий «круглий стіл», що цього разу був присвячений 190-річчю від дня народження Тараса Григоровича Шевченка. «Ким є Шевченко в житті кожного українця?» — запитав ведучий заходу Богдан Ідаль, і це питання стало головним в обговоренні. Гостями зустрічі були заступник голови «Просвіти» КПІ Ольга Віталівна Пугач, голова Волинської обласної організації «Молода Просвіта» Аліна Шпак, а також поетеса зі США Дарія Рихтицька, яка ознайомила присутніх зі своїм баченням постаті Тараса Шевченка та прочитала свої вірші, присвячені Великому Кобзареві. Нині молоді просвітяни готують Всеукраїнський зліт до 80-ліття організації, яке відзначатиметься на початку травня.

Євген БУКЕТ

НЕЗАБУТНІ

УРОКИ ВИСОКОЇ ДУХОВНОСТІ

Луганщина з давніх часів є щедрою на таланти. Однією зі справді непересічних постатей, які прославили наш край, був Юрій Олексійович Єненко (1939—1996) — лікар, письменник, громадський і державний діяч.

Про себе Юрій Олексійович казав: “Я, по-перше, — лікар, по-друге, — лікар і по-третє, — лікар”. Цими словами наш земляк намагався підкреслити, що він прагне лікувати не лише тіла, але й душі людей — своєю творчістю, постійною увагою до найболючіших проблем краю та кожної людини.

Юрій Єненко добре відомий як літературознавець. Ще в молоді роки він зацікавився постаттю й творчою спадщиною російського письменника та визначного лексикографа Володимира Даля, дитинство якого минуло в селищі Луганський Завод. Результатом досліджень Єненка стала його книга “Козак Луганський”. Юрій Олексійович виявив живий інтерес і до творчості видатного українського лексикографа й письменника, життя якого теж було пов’язане з Луганщиною, — Бориса Грінченка. Свої міркування про подвижницьку діяльність невідомого “вартового” рідного слова Ю. О. Єненко виклав у книзі “Промінь добра”. Юрій Олексійович вивчав і життєвий шлях Антона Чехова, юнацькі роки якого також минули в донецьких степах. “Дума про Чехова” була останньою книгою нашого земляка, а мріяв він ще так багато написати... Як прозаїк Юрій Єненко часто друкувався в обласній періодиці. Мені особливо запам’яталася його філософська новела “На тому березі Стіксу”, сповнена душевних переживань автора, який тоді вже був серйозно хворим.

Плекання духовних цінностей було лейтмотивом життя Юрія Олексійовича. Не випадково він був серед тих, хто стояв біля витоків відродженого Українського козацтва на Луганщині. У приміщенні онкологічного диспансеру з ініціативи головного лікаря було створено козацьку світлицю, а на території диспансеру встановлено погруддя відомих лікарів-письменників — Володимира Даля, Юрія Липи, Степана Руданського, Антона Чехова та інших. Юрій Єненко став одним із організаторів “Просвіти” в нашому краї, від 1992 р. й до останніх днів життя був заступником голови обласного Товариства. Завдяки “Просвіті”, також 1992 року Ю. О. Єненка було призначено заступником голови Луганської облдержадміністрації з гуманітарних питань. За два роки роботи Юрія Олексійовича на цій посаді було чимало зроблено задля відродження українства в краї: закладено камінь на місці, де мав постати пам’ятник Т. Шевченкові, у Новоайдарі встановлено хрест і пам’ятник жертвам Великого Голодомору, в обласному центрі засновано “Грінченкову книгарню” й “Далеву лавку” (щоправда, сьогодні першій надто бракує українського духу, а друга зовсім зникла), покликано до життя Українсько-канадський культурно-просвітній центр “Відродження”. Юрій Єненко очолював громадську організацію “Державність”, був ведучим телепрограми з цією ж назвою, створив альманах “Бахмутський шлях” (тепер це — всеукраїнський літературний і науковий журнал) і став його першим головним редактором.

Хоча Юрія Олексійовича вже понад сім років немає з нами, творча спадщина та уроки високої духовності нашого видатного земляка залишаються незмінно актуальними. Пам’ять про Юрія Єненка дбайливо бережуть його друзі, колеги, однодумці. Про це свідчить видана 1999 р. книга спогадів “Юрій Єненко: талант людяності”, якими поділилися ті, для кого Юрій Олексійович був часткою життя.

- Юрій КИСЕЛЬОВ**, голова Луганського міського об’єднання товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

ПРОСВІТЯНСЬКИЙ ПІДМУРОК КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

“... НА ДРУГОМУ БОЦІ КАРПАТ ЖИЄ ТОЙ ЖЕ НАРОД, ЩО Й МИ”

Августинові Волошину належить особлива роль у громадсько-політичній організації та національно-культурному пробудженні русинів Закарпаття. 1900 р. він став викладачем Греко-католицької учительської семінарії в Ужгороді, а з 1917 р. до жовтня 1938 року був її директором. За його підручниками з декількох дисциплін (понад 40 назв) навчалися школярі й майбутні вчителі всього краю. Десятки книг, видані Волошином, були написані легко й дохідливо для читання, й саме тому вони користувалися таким великим попитом серед широких верств населення.

Редагована ним газета “Наука” (згодом — “Свобода”) приділяла велику увагу створенню кооперативів у містах та селах краю, читальень, антиалкогольних гуртків, домагалася для селянства землі, друкувала статті на хліборобсько-господарські теми. Дуже важливі матеріяли з історії, культури та побуту краю подавалися на сторінках календаря “Місяцеслов” — його теж видавав А. Волошин із 1902 р.

Ще наприкінці ХІХ ст. А. Волошин кілька разів побував у Львові. Громадське життя міста справило велике враження на Волошину, впадала в око величезна різниця у рівні свідомості галичан і його земляків. У Львові виходило чимало українських газет і журналів, і він, користуючись нагодою, переддлатив цілу низку галицьких видань (“Галичанин”,

Хоча угорський закон від 1868 р. твердив про рівноправність усіх народів Угорського королівства, на практиці залишав для них тільки одне “право” — бути складовою частиною єдиної угорської нації. Якщо в попередньому двадцятиріччі провідним лозунгом русинської інтелігенції були слова Духновича “Я Русин был, есмь и буду”, то після австро-угорського компромісу 1867 р. запанувало кредо його антипода, послідовного мадярона, мукачівського єпископа Стефана (Панковича): “Если мы жиеме подь властью мадьяр, то маеме стати мадярами”.

Заступництво єдиної, могутньої тоді, слов’янської держави — Російської імперії — відвертало місцеву інтелігенцію від пошуку власних джерел і коріння й стимулювало прагнення ототожнити себе з російською мовою у формі “язичія” замість звернення до реальної суцільної живої розмовної мови, замість творчої роботи над опануванням її багатствами. Наслідком такого стану була неписьменність більшості русинського люду: 1900 р. вона сягала 86 %.

“Діло”, “Свобода” та ін.). Особливе значення мало встановлення дружніх стосунків з інтелігенцією Львова. Імовірно, саме тоді в нього з’явилося бажання створити на Закарпатті організацію, подібну до галицької “Просвіти”.

Після краху Російської імперії та загострення кризи Австро-Угорської імперії, утворення Української Народної Республіки й Західно-Української Народної Республіки суспільно-політичне життя пожвавилось і в Карпатській Русі. У ті-таки роки в свідомості й політичній дії активної частини закарпатців відбувся знаменний поворот: вони стали орієнтуватися на Велику Україну за Карпатами. “Віками пригноблені чужинецькою навалою та насильством, ми не освідомляли собі, що на другому боці Карпат жие той же народ, що й ми, — напише згодом А. Волошин. — Та гуркіт гармат світової війни, поява в нас Січових Стрільців та інших частей українського

війська, великий зрив наших братів у Галичині та на Великій Україні, події, що настали скоро по світовій війні, отворили нам очі, й ми одразу зрозуміли вагу великої всенародної епопеї”.

Любовенська народна рада на Пряшівщині в своїй першій прокламації одверто проголосила прагнення до сполучення всіх українських земель в одну державу. Ще виразніше стала на ту платформу Марамороська народна Рада, яка вислала своїх делегатів до Всеукраїнської народної Ради до Києва та брала участь в засіданнях народної Ради Західної України. Однак доля УНР та ЗУНР виявилася нещасливою, і лідери Карпатської Русі були змушені шукати інших шляхів захисту свого краю. 7 травня 1919 р. делегати Пряшівської, Ужгородської, Хустської й Марамороської рад і Лемківщини зібралися в сформували Центрально-Руську Народну Раду, очолювану о. Августином Волошином.

Шаблі круті. Іше крутіший ступінь.

Великих крутять ниці і малі.

Цей бій у же і де. ТРИМАЙМОСЬ в к у п і.

Ми ж на своїй, на рідній, на землі!

Як битись — не миритись! Знає кожен.

І висновок між висівок простий.

Тоді всіх супостатів переможеш,

ЯК ДУЖЕ ХОЧЕТЬСЯ ПЕРЕМОГТИ!

Ти з м о ж е ш в с е. У цьому і розгадка.

І більше не ховайсь в глибокий схрон.

Як будеш битись справно, без оглядки,

ТОДІ І ТИ ЗІЙДЕШ НА ВЛАСНИЙ ТРОН!

ЗІЙДЕМ! І буде все у нас інакше.

З тобою — меч. З тобою — аналой.

А зараз ЙДИ У БІЙ! Іди безстрашно.

ХТО НЕ БОЙТЬСЯ — ПЕРЕМОЖЕ ТОЙ!

І не чекай, щоб хтось за тебе — в звияж.

Добути мусиш САМ СВОЄ РУНО!

А ЗАРАЗ ТИ — БОЄЦЬ!

І М У С И Ш Б И Т И С Ь.

БО ІНШОГО ТОБІ ВЖЕ НЕ ДАНО.

ПІДНІМАЙ С Я, ВКРАЇНО!

Зупинився над нами Небесний пором.

Замість весел летять в нашу душу підкови.

ПІДІЙМАЙСЯ, ВКРАЇНО!

Л Е Г К А на підйом.

ПІДІЙМАЙСЯ, щоб ми не спізнилися з н о в о у.

І не стій же прип’ята до кучмокілка.

Вже і так закрижинилась в попіл крамоли.

ПІДНІМАЙСЯ, ВКРАЇНО!

З в и т я г а ТЯЖКА.

ТРЕБА СИЛЬНИМИ СТАТИ В ЦЕЙ ЧАС,

ЯК НІКОЛИ!

ТРЕБА ЙТИ НАПРОЛОМ. ЧЕРЕЗ В Е С Ь КРУТОЯР!

Ми престол струсонули в достатній спромозі.

ПІДІЙМАЙСЯ, ВКРАЇНО!

Повсюди — а л я р м!

Бо не можна спинитися на півдорозі.

Бо не можна, щоб пліднились яничарі.

В кожній рідноколиці — роз’ятрені рани.

ПІДНІМАЙСЯ, ВКРАЇНО!

НА ПЕРШІЙ ЗОРІ.

Не чекай, доки сонце заходити стане.

Через трем, через труни і через терни

Кличе пращур. І правнуки голосно кличуть!

ПІДНІМАЙСЯ, ВКРАЇНО!

У ДЗВОНІ ДЗВОНІ!

ПІДНІМАЙСЯ ЗА ПРАВДУ

НА П Р А В Е Д Н Е ВІЧЕ!

НАША ІСТОРІЯ

Тоді в залі було встановлено синьо-жовтий прапор, як зазначав А. Волошин, “яко наш народний і красивий прапор, торжественно посвячений у єпископській катедральній церкві”. Наступного дня, 8 травня 1919 р., об’єднані Ради винесли ухвалу про приєднання Підкарпатської Русі до Чехословацької Республіки. При цьому вони ставили умову, щоб Підкарпатська Русь об’єднувала в собі всю руську територію Підкарпаття й щоб їй була забезпечена якнайширша автономія.

Обрання головою Центральної Руської Народної Ради визначило А. Волошина як впливового політичного лідера краю. Саме на прикладі його життя можна простежити, як угорські русини поступово усвідомили себе закарпатськими українцями, частиною єдиного українського народу. З іменем А. Волошина — педагога, просвітника й громадсько-політичного діяча — колишні темні й забиті чужоземною неволею підкарпатські русини інтегрувалися в загальноукраїнський просвітницький і визвольний рух.

Далі буде.

- Арсен ЗІНЧЕНКО**, доктор історичних наук

ПРЕЗЕНТАЦІЯ

КИЇВ ПРИВІТАВ ПРИЛУЦЬКОГО КОМПОЗИТОРА

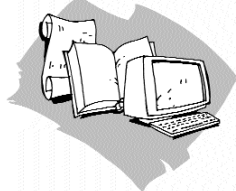
Є в Прилуках людина, життя якої могло б перетворитися на суцільну ніч та горе, бо з 1999 року ця людина сліпа. Зараз вона, до того ж, ще й дуже погано чує. І якби не велич її духу і не любов до Батьківщини, рідного слова та музики, що надають їй звання вищого, ніж звичайне наймення людини, звання творця, то не було б в Україні такого гарного композитора, як Віктор Вовк. Позбавлений зору, та щасливий, незважаючи ні на що. Не тільки тому, що він має прекрасну дружину, двох дітей і безліч соратників та друзів, а тому, що не можна бути нещасним, коли чуєш, як гарними голосами виконують твої чудові пісні, і весь зал отримує від цього насолоду. Це я зрозуміла, коли побачила Віктора Олександровича на презентації його нової книжки пісень на вірші українських поетів, що відбулася 13 березня, ще в аурі Кобзаря, в чудовому українському товаристві прилучан та киян у Київському міському будинку вчителя.

Книжка “Тарасові стежки” випущена в світ видавничим центром “Просвіта” завдяки коштам бізнесменів та, значною мірою, Чернігівського земляцтва. А творчий вечір-презентація був підготовлений та проведений зусиллями співробітників Будинку вчителя. Заспівали пісень Віктора Вовка як аматори — співаки-вчителі, переможці Всеукраїнського конкурсу “Таланти твої, Україно”, так і заслужені та народні артисти України — Олександр Чумак-Заграй та Валентина і Лесь Харченки. Були на презентації також поети, автори текстів: Олександр Довгий, Микола Турківський та Катерина Вишинська, яка, до речі, сама й співає. Композитор також акомпанував на сцені.

Виступаючи із вітальними промовами, колеги-друзі сказали багато щирих слів на адресу Віктора Вовка та його родини, а директор видавничого центру “Просвіта” Василь Клічак зазначив, що ця книжка стане зброєю проти виродження справжньої культури.

Кожен присутній у залі Будинку вчителя отримав примірник збірки пісень, а всі бажаючі заспівати зможуть придбати її і матимуть чудові ноти та вірші. Співаймо разом!

- Тетяна ПІВДЕННА**

РЕФЛЕКСІЇ

Українське село переживає нелегкі часи: сільське населення залишилося сам на сам зі своїми життєвими проблемами. Із земельного наділу не проживеш, іншої праці немає, люди масово виїжджають за кордон. Будинки «Просвіти», сільські клуби переважно зачинені, неопалювані, молодь не має організованого дозвілля, шукає розради в горілці, наркотиках, а звідси — пияцтво, розпуста, розпад молодих родин, злочинство, рекет, розбій, лихослів'я, бійки і навіть убивства. Сільська влада і школа часто безсило констатують, що молодь деградує морально й духовно, ігнорує традиційні українські національні цінності. Тому не можна бути байдужими, треба бити на сполох, рятувати ситуацію. Це може зробити «Просвіта», яка стоїть на державницьких позиціях, яка завжди була і є провідником національної ідеї в українському суспільстві, не переслідує вузькопартійні чи конфесійні інтереси. Історичною традицією найстарішої української громадської організації є згуртування найбільш авторитетних, активних і національно свідомих українців. До просвітницької роботи варто залучити всіх людей, небайдужих до справ громади і держави, які дотримуються норм християнської моралі, мають авторитет серед односельчан.

Переконали, що, коли ядро низового сільського осередку складуть директор школи, авторитетні вчителі, священник, керівник культурно-освітньої установи, сільський (селищний) голова, керівник селянської спілки, працівники лісогосподарських організацій, підприємці, представники політичних партій, сільські активісти, «Просвіта» села зможе вирішити багато наболілих, актуальних проблем. Осідком просвітян міг би стати будинок «Просвіти» чи сільський клуб, бібліотека, школа або сільська (селищна) рада.

Особливу увагу слід приділяти молоді, яка могла б об'єднатися у «Молодий Просвіти». Мешканці села, селища змогли б через «Просвіту» стати силою, спроможною вирішувати принаймні частину власних проблем,

ВІДНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКИХ «ПРОСВІТ» — НАШЕ ЗАВДАННЯ, НАША МЕТА

Виступ голови Івано-Франківського об'єднання ВУТ «Просвіта» на сторінках нашого тижневика викликав зацікавлення просвітян із різних областей України. На їхнє прохання друкуємо концепцію створення загальноукраїнських сільських осередків «Просвіти», якою вона бачиться пану С. Волковецькому, прийняту на розширеному засіданні Ради Івано-Франківської обласної «Просвіти» 7 лютого 2004 року та підтриману представниками духовенства всіх українських церков, представницької та виконавської влади.

Зі своїм творчим доробком відповідальний секретар Івано-Франківського міського об'єднання ВУТ «Просвіта» Наталія Іванівна Синиця

що знищило б загрозову відірваність влади від народу.

Осередок «Просвіти» повинен бути інтелектуальним та ідейним громадським провідником суспільного життя на селі, відстоювати інтереси села, бути громадською опорою односельчан, створити для молоді перспективу цікавого й заможного життя. Слід відродити давні гасла просвітян: «Свій до свого по своє» та «Допоможемо собі самі».

Діяльність сільської «Просвіти» могла б включити такі завдання:

1. Відродження та розвиток культури і традицій села, створення сільського хору (можливо, на основі діючого церковного), драматичного, хореографічного гуртка, оркестрів народних інструментів, вокальних груп тощо.

2. Відзначення державних і релігійних свят, днів народження видатних українських діячів, організація концертів, мистецько-літературних вечорів.

3. Збереження історичної пам'яті, створення музеїв історії села, підготовка матеріалів з історії «Просвіти» села, визначних діячів,

вихідців із села, родоводів.

4. Виступи з лекціями, бесідами на політичні теми. Роз'яснення основних подій у державі.

5. Боротьба з пияцтвом, наркоманією, курінням, пропаганда здорового способу життя. «Тверезий спосіб життя» — давнє гасло «Просвіти».

6. Боротьба з лихослів'ям в побуті та в громадських місцях, виховання у підлітків культури поведінки, ввічливості, поваги до старших.

7. Вирішення питань

Виступ фольклорної групи ЗОШ № 13 в Народному домі «Просвіти»

благоустрою і прибирання території, очищення водних джерел, річок, потічків, водойм, насадження дерев чи декоративних кущів у скверах та на узбіччях доріг, упорядкування подвір'їв, організація толок.

8. Опіка громади над самотніми людьми похилого віку, які потребують допомоги.

9. Допомога громади талановитим дітям, особливо з бідних родин, сиротам у здобутті освіти.

10. Одним із найважливіших завдань «Просвіти» й надалі залишається боротьба за повноцінне функціонування української мови в усіх сферах народного життя, очищення її від чужомовних елементів, що засмічують нашу мову. Домогатися, щоб у громадських місцях: барах, кафе, закладах дозвілля, на майданах, в транспорті, торговельних закладах, — надалася перевага українській мові, українській музиці.

11. Члени «Просвіти» повинні бути активними пропагандистами українського слова, української книжки та української преси (на українському ринку лише 5—10 % україноськомовної продукції). Домогатися, щоб у більшості родин була українська газета, просвітня видання, зокрема «Слово

Просвіти», які сповідують національну ідею.

12. Правова і консультативна допомога з питань сільського життя й підтримки господаря.

13. Активна участь у зміцненні економіки села (селища).

14. Організація допомогів і кредитових спілок, бізнесових структур.

15. Допомога в організації збуту сільськогосподарської продукції, її переробки (молоко, м'ясо, картопля, овочі та фрукти).

16. Підтримка та організація «зеленого туризму». Підготовка екскурсоводів, інструкторів, розробка туристичних маршрутів тощо.

17. Важливим питанням економічної діяльності «Просвіти» міг би стати пошук інвестицій для організації та створення заготовельних і переробних підприємств, майстерень для ремонту сільськогосподарської техніки й автомобільного транспорту, розширення сфери побутових послуг, удосконалення місцевої інфраструктури, інших видів діяльності. «Просвіта» могла б залучати фахівців для надання послуг у розробці бізнес-планів, проектів.

Очевидно, цими досить обширними завданнями не обмежується діяльність «Просвіти». Вона має стати престижною в суспільстві школою громадсько-політичного виховання, а відтак — одним із позитивних критеріїв оцінки роботи працівників освіти, культури.

Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка — це сила, здатна підняти українське село з руїни, але цього повинен захотіти кожен просвітянин, кожен українець, який не байдужий до долі своєї держави, свого народу.

● **Степан ВОЛКОВЕЦЬКИЙ**, голова Івано-Франківського обласного об'єднання ВУТ «Просвіта»

СПРОСТУВАННЯ

СПОКОНВІКУ ГОВОРИМО УКРАЇНСЬКОЮ!

Освітнян Куйбишевського району приголомшені, прикро вражені надрукованим у тижневику 8—14 січня 2004 року «Відкритим листом міністрів освіти й науки В. Г. Кременю», автором якого є Дмитро Міщенко.

Мережа закладів освіти Куйбишевського району Запорізької області налічує 22 загальноосвітні школи. У 21 з них викладання навчальних предметів здійснюється державною, українською мовою. Комиш-Зорянська — споконвіку українськомовна. Тільки в Гусарківській загальноосвітній школі I—III ступенів, для етнічної групи жителів сіл Гусарка та Ленінське, які є вихідцями з Росії, навчання дітей здійснюється російською мовою. У цій школі українська мова й література як предмет вивчається у визначених нормативом обсягах.

Робочі навчальні плани всіх закладів освіти налічують відповідну кількість навчальних годин з української мови й літератури, визначених нормативною базою Міністерства освіти й науки України. Інвентарна складова навчальних планів є обов'язковою, і не підлягає коригуванню ні з боку адміністрації шкіл, ні з боку відділу освіти районної державної адміністрації. Крім того, в частині шкіл у варіативній складовій введено курси за вибором з українознавства, теорії літератури, додаткові індивідуальні заняття з обдарованими дітьми для розвитку їхніх літературних творчих нахилів та здібностей. У російськомовній школі, починаючи з 5-го класу, стабільно вивчається курс народознавства, додано години для вивчення української літератури старшокласниками.

Усі навчальні дисципліни в школах викладаються лише українською мовою.

Діловодство в кожному навчальному закладі ведеться тільки державною мовою.

В загальноосвітніх школах району вчителів української мови та літератури — 44, 43 з них — із вищою освітою. 8 мають педагогічні звання «Старший учитель», «Учитель-методист»; спеціалістів вищої категорії — 10, першої — 19.

Якщо конкретно про Комиш-Зорянську загальноосвітню школу, в якій, за словами автора статті, взагалі українська мова не вивчається, то учні цієї школи є постійними учасниками конкурсу з рідної мови ім. Петра Яценка і традиційно є переможцями районного туру. Це в 2001 році — Роман Козак, у 2002 році — Ігор Тіцький, у 2003 році — Юлія Агеева, Інна Мотренко.

У закладах освіти району створена система виховної роботи, що сприяє формуванню в учнів загальнолюдських моральних і духовних цінностей, яка сприяє відродженню народних традицій, національної культури, народознавства. Пріоритетними у виховній роботі є прилучення школярів до національної та світової культури, виховання патріотизму, громадських якостей особистості.

● **Освітнян Куйбишевського району Запорізької обл.**

ІНІЦІАТИВА

Будова першої в Сімферополі української школи-гімназії за чіткістю ритму й ходу не поступається годиннику з майстерно відлагодженим механізмом і туго заведеною пружиною. «Від 6 жовтня минулого року — урочистого закладення капсули й оголошення, що це буде краща школа в країні, усе йде згідно з точним, детально продуманим і вивіреним графіком», — говорить директор фірми «Консоль» Володимир Константинов.

Темп робіт понад 300 кращих спеціалістів провідної на півострові будівельної компанії зростає щомісяця. Нині цілодобово працюють два баштові крани і 60 монтажників, світловий день — 250 опоряджувальників. Спеціалісти успішно прокладають тепло й водопостачання.

Щойно покрили дахом із металочерепиці перший корпус для навчання учнів молодших класів. Повністю закінчили оздоблення підлоги, стін і стелі, оштукатурили та облицювали плиткою і фаянсом усі три поверхи, змонтували радіа-

ПОСТ «СЛОВА ПРОСВІТИ» ПОВІДОМЛЯЄ: ТЕМПИ І ЯКІСТЬ — НАЙВИЩІ!

тори, закінчують електромонтажні роботи і зовнішнє опорядження. Другий навчальний корпус для старшокласників, згідно графіка, повністю здадуть до кінця березня.

Одночасно розгорнули роботи в котловані третього — адміністративного — корпусу з їдальнею. Готовий фундамент п'ятого — спорткомплексу з басейном, де вже закінчили перекриття і стрімко зводять перший поверх. Масштабне будівництво завершить у липні здача четвертого корпусу — актові зали та бібліотеки.

— Перебоїв чи проблем у праці, матеріалах і фінансуванні — жодних, — говорять майстри різних професій. — Фронт робіт визначено наперед до дрібниць, закуплено й проплачено всі необхідні матеріали, затримок на будівельному конвейєрі не буде. Кошти витрачаються оптимально. Регулярно проводяться відкриті тен-

дери, на які представники фірм вважають за честь запропонувати на конкурсній основі свої найкращі матеріали й устаткування за прийнятними цінами. Взяти участь у будові загальнодержавного значення і звучання престижно.

Під час регулярних планірок на ударному об'єкті, які проводить голова кримського уряду Сергій Куніцин, керівник профільної комісії ВР АРК Анатолій Коцераба, представники Сімферопольської міськради і «Консоли» відзначаються відповідальністю липня. На його перше число призначено робочу комісію зі здачі під ключ першої черги масштабного комплексу української гімназії, а на десяте — державну. Всі переконані: нарікань на якість і відхилення від проекту кошторисною вартістю 27 млн. грн. не буде.

— Кримчани не осоромляться ні перед урядом, ні перед дітьми,

бо на їх працю дивиться вся Україна, — вважає і директор гімназії Наталія Руденко, котра щодня контролює тут сумлінність виконання робіт.

Хоча на зразковій будові, яку патрує Глава держави, не все так і безхмарно. Гуртожиток для іногородніх обдарованих дітей, який порадив збудувати поруч із гімназією на презентації її будівництва Президент, будинок для вчителів, гаражі, під'їзні шляхи і вже не підземний (?), а звичайний пішохідний перехід через бурхливу Київську трасу у стадії обговорення, узгодження й відпрацювання. Схоже, на другу чергу спорудження масштабного комплексу першої української школи-гімназії в Сімферополі перенесуть уже неповний список цих об'єктів.

● **Віктор ХОМЕНКО**, Крим

КОНКУРС

Закінчення. Початок на с. 1

на його сучасників і сьогодення та заходами із вшанування пам'яті Великого Кобзаря, визначив таких лауреатів:

Старша вікова група

I премія

Геннадій ЗАХАРОВ, м. Донецьк, — "Т. Шевченко — проводир українського народу, його консолідації";

Оксана ШУРУЙ, м. Макіївка Донецької обл., — за вірші, вміщені в роботу "Фантазмагорична мандрівка з екзистенційним Тарасом Шевченком".

II премія

Катерина ПОЛІЩУК, м. Умань, — новела "Тарасиха";

Василь ПАСТУШИНА, м. Бар Вінницької обл., — оповідання "фіга".

III премія

Світлана ФІРЧУК, с. Соколівка лінської обл., — "Гілка Кобзаряго роду" (Інтерв'ю з Є. Л. Голіпраправнучкою Т. Г. Шевченка);

Лілія ОРИЩУК, с. Оріхове лінської обл., — оповідання "Кобзар у бабусиній скрині".

Молодша вікова група

I премія

Іван БАРАН, м. Чернігів, — поезія "Вітер вітра наздогнав";

Олександр ДЕНИСЮК, с. Видричі Волинської обл., — вірш "Тарасові Шевченку".

II премія

Анжеліка ЯТЧУК, м. Семенівка Чернігівської обл., — оповідання "Щоб нікого не чекала одинока старість";

Маран ТАДЕВОСЯН, с. Пакуль Чернігівської обл.

III премія

Юлія ДИКУХА, м. Чернігів.

ЗАХОЧУВАЛЬНИМИ ГРАМОТАМИ НАГОРОДЖЕНІ:

Юлія КОНІВЧЕНКО, м. Маріуполь, — "Міфологічні образи та етичні символи в ранніх баладах Т. Шевченка"; **Марина ГОНЧАРОВА**, м. Селидове Донецької обл., — "Шевченко в моєму серці"; **Олена ЛОКОШКО**, м. Селидове Донецької обл., — "Час учитися любити" (за "Псалмами Давидовими" Т. Шевченка); **Каріна РЕЗНИК**, м. Київ, — "Заходи, спрямовані на вшанування пам'яті Великого Кобзаря"; **Людмила КРЯЧОК** — "Вплив особистості Тараса Шевченка на його сучасників і сьогодення"; **Марина МОЗГОВА**, м. Седнів Чернігівської обл., — "Сни старої липи" (елегія-новела); **Юлія БЕРЕЗА**, м. Рівне, — "Вогонь великої любові" (образок); **Наталія ДЕВ'ЯТКО**, м. Дніпропетровськ, — "Книга закладь" (новела); **Інна ПСЮК**, с. Птахів Херсонської обл.; **Антоніна ШИМКО**, с. Марківське Чернігівської обл., — "Шлях у вічність" (нарис); **В. ФРИЗ**, м. Київ, — "Шевченківська церква" (вірш); **Лілія КАЧЕР**, м. Київ, — "Шевченко у моєму серці" (вірш).

II місце — Наталія ВОЗНЮК, м. Шепетівка Хмельницької обл., — "Садок вишневий коло хати" (папір, акварель);

III місце — Христина ОК-СЕНЕНКО, м. Ужгород, — "Зоре моя вечірняя" (папір, акварель).

Старша вікова група:

I місце — Ольга СИВОКІНЬ, м. Умань Черкаської обл., — "Мені тринадцятий минало" (папір, акварель);

II місце — Анастасія ОПРИШКО, м. Умань Черкаської обл., — за триптих "Кобзар", "Тополя", "Катерина" (папір, акварель);

III місце — Ірина ЄВЧЕНКО, м. Запоріжжя, — триптих "Катерина", "Думи мої, думи", "Вітер віє по діброві" (аплікація тканиною).

ченка (папір, акварель);

Миколу БАБЕНКА, м. Полтава, — малюнок на склі "Мені тринадцятий минало...";

Костянтина ШЕПЕТУ, м. Умань Черкаської обл., — "Тополя" (дерево, різьблення);

Ірину ШМАРИНОВУ, м. Харків, — картина "Гілка Шевченківської слави" (папір, акварель).

МУЗИЧНИЙ КОНКУРС

на написання текстів та музики пісень про Т. Шевченка, на написання музики на поезії Т. Шевченка, на виконання власних музичних творів за Т. Шевченком та про Т. Шевченка визначив таких лауреатів:

I премія — Віталій ВИШИНСЬКИЙ, 1983 р. н., м. Київ;

II премія — Ігор КВІТЧЕНКО, 1983 р. н., м. Умань;

III премія — Тетяна ЗНАК

ДОБРОЮ ДОРОГОЮ
ТРАДИЦІЇ

Лауреатами **ХУДОЖНЬОГО КОНКУРСУ** на кращий малюнок, картину за творами Тараса **ШЕВЧЕНКА** стали:

Молодша вікова група:

I премія — Дмитро БУР'ЯН, м. Черкаси, — гуаш "Гамалія";

II премія — Ян ЯНЧУК, м. Переяслав-Хмельницький, — акварель "Бандуристе, орле сизий"; **Світлана ТРУХАНОВСЬКА**, м. Переяслав-Хмельницький, — акварель "У неділю на вигоні дівчата пряли".

III премія — Любомир ГИЙ, м. Київ, — гравюра "Слава не поляже..."; **Ілля НЕПРАВДА**, м. Київ, — гуаш "Стрічечка до стрічечки...".

Старша вікова група

I премія — Катерина МУСЯКЕВИЧ, м. Київ, — акварель "Сім'я вечере коло хати";

II премія — Євген ІВЧЕНКО, м. Полтава, — композиція "Нас єднає не лише Полтава...";

III премія — Аліна ГАЄВА, м. Дніпропетровськ, — композиція "Мені ж, мій Боже, на землі подай любов...".

Спеціальними преміями Національної Спілки художників України нагороджено:

Сергія ПОГРЕБИНСЬКОГО, м. Київ, — гуаш "Місяць сходить, як перше сходить"; **Юлію ПЕТРЕНКО**, м. Ніжин, — робота "З молоком матері".

Лауреатами **ХУДОЖНЬОГО КОНКУРСУ** (твори народного та декоративного мистецтва) стали:

Молодша вікова група:

I місце — Леся ВАКУЛЕНКО, м. Харків, — 7 картин за поезіями Т. Г. Шевченка (папір, акварель);

ДИПЛОМАНТАМИ всеукраїнського фестивалю-конкурсу дітей та молоді "Шевченко в моєму серці" у цій номінації оголошено:

Наталію ТИМЧЕНКО, смт. Буда Харківської обл., — "Реве та стогне..."; (папір, гуаш);

Марину ЧЕПКУ, м. Умань Черкаської обл., — портрет Т. Шевченка (вишивка);

Анастасію ЯШИНУ, м. Енергодар Запорізької обл., — "Думка" (папір, гуаш);

Анатолія КОРОЛЯ, м. Умань Черкаської обл., — декоративне панно "Т. Г. Шевченко" (папір, гуаш);

Олену ОДНОВОЛОВУ, м. Умань Черкаської обл., — серія творів "Село на нашій Україні";

Ірину МОЛОКОПАЙ, м. Шепетівка, — "Сон. І досі сниться, під горою..." (папір, туш, перо);

Івана ДРАНЧАКА, м. Ужгород, — ілюстрація до поеми Т. Г. Шев-

1991 р. н., м. Харків; **Галина ПАНАС**, 1991 р.н., м. Чортків Тернопільської обл.

КОНКУРС ІСТОРИКІВ-КРАЄЗНАВЦІВ — на розробку маршрутів та здійснення екскурсій, походів по шевченківських місцях із поданням звіту (обсяг тексту не більше 3-х сторінок з доданням фото-, аудіо та відеолістрацій), на кращу дослідницьку, інформаційно-пізнавальну роботу (стаття, розвідка, репортаж, альбом, відеофільм тощо) визначив таких лауреатів:

III місце — робота "Шевченко і мій край", авторка — **Вікторія БОНДАРЧУК**, учениця 5 класу ЗОШ І—ІІ ст. с. Очеретяна Червоноармійського р-ну Житомирської області;

II місце — робота "Т. Г. Шевченко і Седнів", автор **Юрій ЯЦЕНКО**, учень 11 класу Седнівської ЗОШ, Чернігівський р-н Чер-

нігівської обл.; робота **"Шляхи Тараса Шевченка на Чернігівщині"**, автори **Максим ШИКОЛА**, **Катерина НЕГОВСЬКА**, **Наталія ГАЙДАР**, **Віталій КАРАСЬОВ** — учні 10 класу ЗОШ № 4, м. Чернігів;

I місце — робота "Тарас Шевченко на Поділлі", автор **Юрій КОЛІЩУК**, учень 7-А класу Технологічного багатопрофільного ліцею, м. Хмельницький.

КОНКУРС ЧИТЦІВ (на краще художнє читання творів Тараса Шевченка)

Старша вікова категорія:

I премія — Ганна МАТІЙЧЕНКО, м. Полтава;

II премія — Ольга РЕВА, м. Дніпропетровськ;

II премія — Ксенія НІКОЛЕНКО, м. Донецьк;

III премія — Оксана КАПРА-

ДИПЛОМ ПЕРЕМОЖЦЯ отримала **родина ОРЛЮКІВ**.

Молодша вікова категорія:

I премія — Олена ГРИНЮК, м. Умань;

II премія — Інна МОСКАЛЬ, Чернівецька область;

III премія — Святослав СИЛЕНКО, м. Київ, **Андрій КАШИЦЬКИЙ**, с. Соснівка Львівської області.

ТЕАТРАЛЬНИЙ КОНКУРС на кращу виставу дитячих та юнацьких драматичних колективів за творами або інсценізаціями творів Т. Шевченка або про його життєвий шлях визначив таких лауреатів:

I премія — Театр пластичного мистецтва "АКАДЕМІЯ РУХУ", м. Кривий Ріг (художній керівник — Олександр БЕЛЬСЬКИЙ);

II премія — колектив гімназії № 48, м. Київ, — за виставу **"Наймичка"** (художній керівник — Людмила ОХВАТЕНКО);

II премія — колектив Львівського Національного університету імені Івана Франка за концерт-виставу "Сон" (художній керівник — Оксана ЦИМБАЛ);

III премія — колектив Уманського державного педагогічного університету за хореографічну виставу **"Тополя"** (художній керівник — Людмила АНДРОЩУК);

Спеціальна премія — фольклорно-етнографічний колектив **"ВЕРБИЧЕНЬКА"** — смт. Нова Водолага Харківської обл. (художній керівник — Ольга КОВАЛЬ).

...Ростуть діти — і з ними в серці Тарас Шевченко. А це значить: жива Україна проростає в майбутнє. Словом, образом, звуком творить наймолодше покоління завтрашній день нашого буття.

● **Галина ГАРМАШ**

Світлини **Ганни ОБОРСЬКОЇ**

ПОЖЕРТВИ
НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ

Продовження. Поч. у числах 39—52 за 2003 р., числах 2—9, 11, 12 за 2004 р.

9—Б клас ЗОШ, с. Підгородці Львівської обл. 25,00
Адаменко М. П., смт. Сосниця Чернігівської обл. 56,00
Байлак В. М., с. Гаврилівка Івано-Франківської обл. 37,00
Білокур П. та В., с. Михайлівка Вільнянського р-ну Запорізької обл. 20,00
Білоус В. В., м. Київ 20,00
Білоус Г. М., м. Київ 20,00
Борисенко Г. М., м. Новоайдар Луганської обл. 200,00
Боровик А. І., м. Луцьк 100,00
Броннікова Л. В., м. Харків 10,00
Бурлака С. Г., м. Київ 10,00
Бурлака С. Т., м. Київ 10,00
Василенко Л. П., Н.-Дмитрівка Черкаської обл. 20,00
Вінницький О. І., м. Заліщики Тернопіль-

ської обл. 100,00
Власов П. П., м. Запоріжжя 9,00
Волошинська Т. С., м. Житомир 50,00
Галіцин Ю. А., м. Київ 20,00
Гаюк М. К., с. Гранів Гайсинського р-ну Вінницької обл. 10,00
Грабовський О. Й., м. Бережани Тернопільської обл. 50,00
Група № 22 І міського ліцею при ЖДТУ, м. Житомир 27,00
Демченко Т. П., м. Чернігів 100,00
Дідик Д. Д., м. Пустомити Львівської обл. 30,00
Дубовицький ЗНЗ Чернівецької обл. 80,00
Жук Г. П., м. Новий Розділ Львівської обл. 20,00
Завітнянська ЗОШ І-ІІ ст. Ківерецького р-ну Волинської обл. 30,00
ЗОШ м. Калуш (через Дейнегу К. Т.) 95,00
ЗОШ с. Михальча Чернівецької обл. 275,00
Іванчешкул І. Я., с. Банилів Вижицького р-ну Чернівецької обл. 100,00
Ідак В. І., м. Калуш 300,00
Івано-Франківської обл. 24,00
Кафедра слов'янської філософії Чернівецького університету 84,45

Колектив редакції газети "Народне слово", м. Кіровоград 150,00
Крамаренко Є. П., м. Запоріжжя 100,00
Логайд Н. М., м. Івано-Франківськ 20,00
Лугова Оріся, м. Тернопіль 30,00
Лучанко П. М., с. Малашівці Зборівського р-ну Тернопільської обл. 10,00
Лушер А. В., м. Харків 20,00
Мірошніченко Л. П., м. Київ 20,00
Никонова Г. В., м. Київ 20,00
Павлюк Г. О., м. Острогож 20,00
Патлань М. М., с. Мельники Чернобаївського р-ну Черкаської обл. 100,00
Петриченко О. Г. і Б. Д., м. Луцьк 20,00
Петровська Г. І., м. Київ 25,00
Пилипенко В. М., м. Львів 20,00
Пласкун П. К. та В. Я., м. Іваничі Подружжя Лобасів, з концертів у СШ №№ 62, 70, 32, 11, 59, 69, 150, ХАТУ (ліцею), приватна школа "Ступени", м. Харків 110,00
Прісецька Т. К., смт. Макарів Київської обл. 10,00
Прус В. В., м. Житомир 47,00
Реуцький І. В., м. Цюрупинськ Херсонської обл. 10,00
Рибалка В. Д., м. Суми 25,00

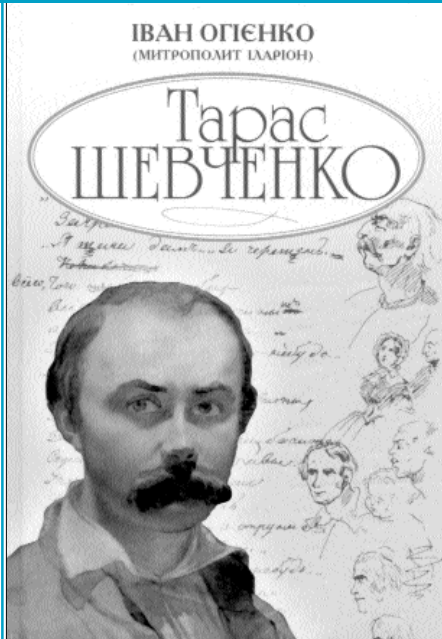
Романишина П. О., м. Ялта 30,00
Семеряк І. В., м. Львів 20,00
Синиченко О. П., м. Київ 25,00
Сівачинський Д. С., м. Нововолинськ Волинської обл. 20,00
Соломаха Л. В., м. Чернігів 20,00
Спілка політ'язнів м. Львова 141,00
Субчак П. Н., м. Тернопіль 10,00
Сулько В. С., м. Рівне 50,00
Уварівська СШ, АРК 25,00
Факультет української філології ЛНПУ ім. Т. Шевченка (2-й внесок від викладачів і студентів), м. Луганськ 197,45
Філологічний факультет Чернівецького університету 16,80
Чайка Я. М., м. Стрий 25,00
Шамрай М. Я., с. Пекарі Канівського р-ну Черкаської обл. 10,00
Шерган Г. Я., Кікіреджі О. М., Кікіреджі Маріца і Святослав 50,00
Шпарик В. І. та Г. І., м. Стрий 100,00
Шушлякина Н. О., м. Харків 20,00

В № 10—12 за 2004 р. були допущені помилки. 300 грн. перерахувало Тернопільське обласне відділення Всеукраїнського об'єднання ветеранів, а не Тернопільська "Просвіта". Замість "Клин Андрій..." слід читати: "Клим Андрій, Неля, Владислав, Злата"; замість "родини Белехів" — "родини Пелехів".

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 312 070 грн. 44 коп.

НОВЕ ВИДАННЯ

КНИГА ІВАНА ОГІЄНКА
«ТАРАС ШЕВЧЕНКО»

Основу цього видання склали недруковані досі рукописні праці Івана Огієнка (митрополита Іларіона), що зберігаються в його архіві в канадському місті Вінніпег.

Зважаючи на ту обставину, що умови для повернення в Україну цього коло-сального архіву (а це сто величезних коробок), відповідно до Заповіту його творця, ще не настали, створена нещодавно в Києві Фундація імені митрополита Іларіона (Огієнка) офіційно звернулася до Консисторії Української православної церкви в Канаді з проханням надати копії недрукованих досі рукописних праць для наукового опрацювання та підготовки їх до видання.

Питання це позитивно вирішилося після велелюдної презентації в містах більшої посілости українців у Канаді восени 2002 року книги професора Київського університету, Голови Фундації Миколи Тимошика «Лишусь навки з чужиною... Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і українське відродження». В основу написання цієї книги якраз були покладені опрацьовані автором матеріали канадського архіву.

З благословення предстоятеля УПЦ у Канаді блаженнішого митрополита Василя Фундація отримала в своє розпорядження копії всіх недрукованих досі праць Іларіона-Огієнка, серед яких і рукопис «Тарас Шевченко».

«Тарас Шевченко» — одна з небагатьох книг Івана Огієнка, яку він писав усе своє життя, але так і не довів свого творчого задуму до кінця. Створені в еміграції сотні рукописних сторінок повернулися на Батьківщину лише тепер — більше ніж через чотири десятиліття після написання і через тридцять літ після смерті автора. Це видання стане своєрідним відкриттям для сучасного шевченкознавства.

Зважаючи на новизну, емоційність і доступність викладу, авторські знахідки й відкриття, нинішній український читач мимоволі сприйме цю унікальну книгу не лише розумом, а й душею і серцем. Вона, без перебільшення, писалася кров'ю серця і призначалася Україні.

Появі цієї книги в Україні слід завдячувати соратниці Івана Огієнка, відомій громадській діячці в Канаді Анні Фігуральско, яка зініціювала створення Фундації його імені й доклала немало зусиль для того, аби недруковані досі твори цього подвижника повернулися нарешті на Батьківщину, до того читача, якому вони призначалися.

Книга, що побачила світ напередодні 190-річчя від дня народження Тараса Шевченка, випущена в рамках державної програми соціально значущих видань.

• **Видавництво
«Наша культура і наука»**

Живописна спадщина Тараса Шевченка велика за обсягом та багатожанрова: портрети, офорти, акварелі тощо. Кожному відомий чудовий автопортрет із літ молодих, відтворений, до речі, вперше на поштовій марці СРСР ще в 1939 році з нагоди 125-річчя від дня народження Кобзаря, і повторно, але тепер уже на тлі українського пейзажу, виданий у 1961 році з нагоди соті річниці від дня смерті поета. 1964 року на цій марці було зроблено надрук українською мовою «150 років з дня народження. 1964 р.». У 1979 році радянська пошта в серії «Образотворче мистецтво УРСР» випустила прекрасну марку з репродукцією його знаменитого полотна «Катерина».

Українська пошта теж зверталася до живописної спадщини великого поета, видавши 16 листопада 2002 року серію з трьох марок «Київ у творах Т. Г. Шевченка», на яких зображені замальовки костьолу святого Олександра (1846 р.), Аскольдової могили (1845 р.) та пейзажу 1844 року «У Києві», на якому, крім усього іншого, бачимо один із перших пароплавів на Дніпрі.

Видано також марки та художні марковані й немарковані конверти із зображенням видатних пам'яток архітектури та садово-паркового мистецтва, пов'язаних із перебуванням у цих місцях Т. Г. Шевченка. Варто згадати хоча б такі повністки, як «Палац Галаганів у селі Сокиринцях» (2003 р.), «Історико-культурний заповідник Качанівка» (1999 р.), «Батурин. Палац Розумовського» (1996 р.), «Київ. Києво-Печерська лавра» (1996 р.) та ін. У 1999 році було емітовано художній конверт з оригінальною за малюнком маркою, на якій бачимо репродукцію згаданого вже «Катерини», а на плашці ліворуч — також згаданий уже «Автопортрет». Конверт було присвячено 50-річчю музею Т. Г. Шевченка, в якому, до речі, зберігаються ці твори поета й художника. У Батурині, де поет

побував у 1843 році, він також виконав кілька графічних робіт.

Однак, на жаль, далеко не всі живописні твори великого поета й художника дійшли до наших днів. Серед утрачених налічується понад 800 портретів, малюнків тощо.

Тижневик «Слово Просвіти» (ч. 10, 8—14 березня 2002 р.) уже писав про одну невідому сторінку з біографії Т. Г. Шевченка, пов'язану з його поїздом до Григорівки в 1843 році на запрошення П. П. Скоропадського. Про ту поїзку не збереглося практично жодних слідів у мемуарній літературі та численних дослідженнях творчості поета. Однак сам Тарас Григорович про неї не забув і, перебуваючи на засланні «в степу безкраім за Уралом», написав знамениту поезію під ініціалами «П. С.». Мова в тому матеріалі йшла про малюнки, зроблені художником і поетом

«ГОТИЧЕСЬКИЙ
З ЧАСАМИ ДОМ...»

під час поїздки до Григорівки і втрачені в роки революції.

Хто не знає рядків із цього вірша — «Готичеський з часами дом, село обідране кругом...» і т. д.? Кілька поколінь українців учили напам'ять цей вірш, однак ніхто з них ніколи так і не бачив зображення того будинку, бо був він знищений григорівцями ще в роки революції, а фотографії не збереглися. Марно шукати їх у товстих довідниках, енциклопедіях, «Шевченківському словнику» і т. п. — ніде цих матеріалів немає. Можна було б, звичайно, звернутися до нащадків давнього українського старшинського роду Скоропадських, та ніхто з них в Україні не вцілів. Останній гетьман України Павло Петрович

Скоропадський помер у еміграції в Берліні у 1945 році. Його 130-річчя від дня народження нещодавно широко відзначено в Україні. У травні 2003 року Укрпошта вшанувала випуском поштової марки і першого гетьмана цього роду — Івана Скоропадського, що займав цю посаду після Івана Мазепи протягом 14 років. На урочистості приїжджала зі Швейцарії донька гетьмана — О. П. Скоропадська. Можливо, що згадка «Готичеського з часами дому» ще довго б ярила серця допитливих дослідників творчості Великого сина України, якби не втрутився його Величність Випадок. Існування згаданих малюнків не давно було підтверджено із... Сполучених Штатів Америки. І не тільки його графічних робіт, а було знайдено фотографії «готичеського з часами дому», про які йдеться у згаданій поезії. Отже, по порядку.

...Якось Андрій Трохимович Курило, що кілька десятків років працював головним лікарем Григорівської дільничної лікарні й добре знав історію перебування Т. Г. Шевченка в Григорівці та пов'язані з нею легенди й перекази, був у приватних справах у Києві. В одному товаристві він познайомився з літнім американцем, який вільно говорив українською. Слово по слову, і тут з'ясувалося, що американець походить із роду Скоропадських, а його мати народилася в Григорівці.

Виник взаємний інтерес. Андрій Трохимович запросив гостя до Григорівки, а той, на знак вдячності, подарував йому кілька копій фотографій із сімейного архіву, в тому числі знімки

СЛІДАМИ ГЕНІЯ

згаданого вже будинку з фасаду, на якому видно знамениті «часи» та вигляд із двору (тилу). Ліворуч видно крону відомого в народі шевченківського дуба, який, на жаль, не встояв перед стихією та був зламаний під час бурі.

Варто зазначити, що, саме завдяки ініціативі та зусиллям А. Т. Курила, на величезному пні, що залишився від могутнього колись дерева, було проведено консерваційні роботи та встановлено меморіальну дошку.

Подальші пошуки привели нас і до знайомства зі згаданим американцем — Євгеном Горденом. Він є сином молодшої дочки господаря «Готичеського з часами дому», яка на час революції навчалася в Переяславі, у школі. Дівчина тоді на короткий час приїжджала в Григорівку, відступаючи разом із армією Української Народної Республіки. Потім опинилася в Польщі, де вийшла заміж за земляка і де 1926 року народився пан Євген. Він добре пам'ятає не тільки мамині розповіді про Шевченківські малюнки, зроблені в Григорівці, а й про інші речі, пов'язані з пам'яттю про поета, які перетворилися на сімейні реліквії господарів дому. Можливо, що деякі з них іще чекають на свого відкривача й дослідника, тому що, судячи з усього, вони заховані десь у матінці-землі.

Сподіваюся, що публікація цих знімків, очевидно, перша на теренах колишнього Союзу РСР, викличе інтерес у всіх, хто не байдужий до рідної історії. Адже саме в цьому будинку гостював Тарас Григорович у 1843 році на запрошення Петра Скоропадського, користувався його багатомісним бібліотекою, від якої вціліло кілька пошарпаних книжок, створив малюнки, втрачені, очевидно, назавжди.

• **Борис КИРИЧОК**
краєзнавець, член АСФУ

ПРО-ЧИТАННЯ

в Переяславському договорі, друга напоїла коня катові України — московському царю Петрові, а третя усміхнулася до жорстокої цариці Катерини, яка зруйнувала Січ та заселила найкращі землі своїми земляками-німцями. Всі три мусять спокутувати свої гріхи, а це станеться тільки тоді, коли розкопають «Великий Льох». При тому наступлять великі переслідування та знущання в Україні, які викличуть великий національний спротив, і серед синів України з'явиться той, хто силою волі поведе свій народ на ворога. Автор передбачає, що народиться Новий Месія — подібний до Гонти, що буде «катів катувати — Україну визволити».

Тарас Шевченко вірив, що кожному народові все залежить від провідних людей і від того, як вони поставляться до своєї нації в період тяжких історичних моментів. Від їх постави залежить доля України, і їм за те буде прислуговувати Божа ласка.

Тарас Шевченко пророкує, що поки ворони будуть літати над «Великим Льохом», то правдивий український провідник-визволитель, господар, месія народу буде перебувати незнаним у глибині української нації, бо над його долею буде панувати зрада, небезпека та вбивство.

Поет ніколи не трапив віри і надії, що Українська держава з українською духовністю відродиться, залишаючи нам великий «Заповіт».

Пишучи цю статтю, я віддаю пошану моему улюбленому викладачеві української літератури, професорові др. Леонідові Білещькому, який присвятив багато годин викладів для нас, учнів, навчаючи нас розуміти творчість Тараса Шевченка.

• **Любов ВАСИЛІВ-БАЗЮК**,
м. Торонто, Канада

ПОЕМА-МІСТЕРІЯ «ВЕЛИКИЙ
ЛЬОХ» ТА УКРАЇНЬСЬКА ДЕРЖАВА

Поема-містерія «Великий Льох» — про історичні події в Україні протягом майже трьох століть, наслідки яких довелося пережити нашому генію. І сьогодні вона має велике політичне значення.

Тарас Шевченко, творячи «Великий Льох», вибрав поетичний жанр поеми-містерії, за часів поета поширений у Західній Європі під впливом німецького філософа Шелінга. Хоча Шелінг писав про народження і страждання Ісуса Христа, та поневолені народи тої доби перенесли концепт про народження месії на провідника нації.

Тарас Шевченко також розвинув тему народження месії в поеми-містерії «Великий Льох» як спасителя України. Він побудував цей твір у трьох планах. Дія його починається на небі (перший план), поява душ у вигляді трьох пташок і трьох злих ворон (другий план) та розмови трьох лірників, що чекають розкопування «Великого Льоху» (третій план). Головним моментом у розвитку теми поеми-містерії є народження національного месії-визволителя — «Другого Гонти».

Поет замальовує це народження визволителя — месії України — серед найбільш ворожих сил — трьох ворон, які вирішили його знищити. Поет показує в образі ворон найбільш ворогів України. Перша ворона — це свої перевертні, друга — Польща, третя — Росія.

У поеми-містерії також центральною темою є бажання Росії розкопати «Великий Льох» гетьмана Богдана Хмельницького. Це має настати тоді, коли Росія доведе Україну до найстрашнішої руйни після розкопування всіх козацьких могил та малих льохів

гетьмана. На це дивляться три лірники та говорять між собою, що вже все вивезли, козацькі могили розриті, малі льохи гетьмана розкопані, а тепер шукають у Суботіві «Великого Льоху». Українські перевертні помагають москалям в Україні господарювати, все забирати та із матерії знімати «полатану сорочку». Тільки тоді, коли настане найбільша руїна України — народиться провідник — месія, що підніме знедолений народ проти ворогів та поведе до світлого майбутнього. Росія розкопає «Великий Льох» на свою користь.

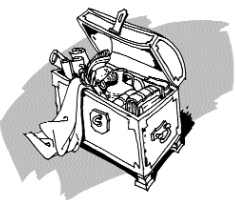
У поеми-містерії поет під багатством у «Великому Льосі» мав на увазі духовні скарби нації: національний патріотизм, моральну й фізичну немирність нації, легендарну віру в перемогу, гордість за приналежність до Українського Народу та велике почуття релігійності. Ці духовні скарби поет уважав найбільш важливими рушійними силами, під впливом яких держава Україна може існувати, зміцнювати та підносити українську духовність.

Тарас Шевченко хотів бачити українську державу, яка б відзеркалювала душу нації, вічну ідею Божого розуму (моральний світогляд), національну свободу та духовну незалежність від сусідів.

Три душі символізують три найтрагічніші доби в історії України, коли українська провідна еліта переходила добровільно на службу до Москви, зраджувала свій народ і привела Україну до занепаду.

Усі гріхи трьох душ міцно пов'язані з народними віруваннями в силу животворної води. Усі вони згіршили: одна бажала шастя

А вжеж, колесо було спершу. А вже потім — вісь, ресори, кузов. І вже аж по всьому тому О. С. Грибоедов (устами свого персонажа) зміг дозволити собі вигукнути оте класичне: “Карету мне!”

Кажуть, нібито колесо, а за ним і колісницю першими в світі витворили давні єгиптяни і скіфи. Та хоч би як було, а ось вона перед вашими очима — колісниця.

“Чокнутись можна!” — вражено мовив один із моїх знайомих, уперше побачивши її... А чого б це отак відразу й “чокатися”? Таких екіпажів якихось сто років тому снувало міськими вулицями гей-гей скільки. Приміром, найняв карету в Києві — й через днів десять ти вже в Москві. Ні тобі бензину, ні диму, ані катастроф. Похрумали коники оброку в заїжджому дворі, сьорбнули водички й — у дороги!

Тямуші, одначе, люди виготовляли цей транспорт! Майстри. Кузовники і ковалі, токарі й слюсари, лимарі та басонщики, склярі й малярі. Кожний совісно й любовно виконував свою частку роботи, а врешті-решт виходило щось дивовижно цілісне, красиве, зворушливе. Таке, як ото на фотографії нашої.

Тільки ж не треба думати, що і її, бричку оцю, також багацько майстрів творили. Ні, її вимріяв, матеріалізував, одухотворив та благословив до людей один-єдиний чоловік — Микола Капелюх із міста Хмельницького. Узяв, та й зробив. Бо так йому захтілося. Бо такий, бачте, у нього “пунктик” — екіпажі кінні клепати. А також гнути, зварювати, виточувати, витисувати, різьбити, кувати, розмальовувати. Дуже просто: вісім місяців — і готово. Дуже легко: по дванадцять, а то й більше годин у день горбитися над залізом і деревом... Про цього чоловіка багато можна було б розказувати. Як навчався в юності у Косівському художньому училищі, Львівському інституті прикладного й декоративного мистецтва. Як сам собі хату поставив, меблі для неї змайстрував. Як блукав по звалищах та збирав нікому не потрібні залізяки, аби згодом зробити з них одного, другого, третього верстата. Як сам собі кузню та ливарню утнув. Як виготовляв неповторної краси рами і рамці до картин та портретів...

Пам’ятаєте, відомий майстер слова про свого Пилипка писав: “У нього очі — як волошки в житі”. Приблизно так і про Капелюха можна сказати: у нього руки — як два наждаки. А очі, між іншим, також блакитні. Тільки ж рідко в них сяє радість, дуже, скажу я вам, “сурйозний” чоловік...

ТАК БУЛО ВЧОРА

То як же воно було? Судіть самі: кує, струже, різьбить, розмальовує свої фіакри, диліжанси, брички — рік, два, три, чотири, і люди милуються ними, прицмокують язиками. А майстра — не помічають. Ну, от ніби нема на світі такого чоловіка — Миколи Кононовича Капелюха. Тобто, він ніби є, але водночас його ніби й немає. Як ото соціалізм (розгорнеш газету — є, а підеш у кооперацію — “ушел на базу”, на ракетну чи на овочеву, і геть усе з полиць забрав). Нема Капелюха — бо клепає свої раке... себто карети, а кому вони в космічній столітті потрібні? (Не забувайте, читачу, що в цьому розділі я пишу про події п’ятнадцятирічної давності!). Нема Капелюха — бо хоче збути товар, а в бухгалтерії не відають, по якій статті його оформити. А “заженеш” поза фінансовими формаль-

ностями — так посадять же! Причому, з радістю, залюбки. Кажуть: якби ти, чоловіче добрий, народився в році одна тисяча вісімсот якомусь там, коли ще навіть Анна Кареніна була малою і не знала поїзда, то тоді... А так...

Якби жив Капелюх не в нас, а у Франції, приміром, то давно б уже мільйонером став. І вицокували б коні об паризьку бруківку підкованими копитами, ведучи за собою Миколині екіпажі; й сиділи б у тих екіпажах мадами і месє, кіношні д’Артаньяни, Портоси, Атоси, Арамиси, галасливі маленькі П’єри, Жаки та інші Франсуази; і сипалися б франки, долари, фунти та інші крони з динаріями в скарбничку якого-небудь Шарля чи Мішеля — власника отого стародавнього транспорту.

Але не треба Миколі Капелюху Парижа. Не треба Таллінна, Львова, Києва, не треба будь-якого з тих міст, де йому пропонують жити й спокусливі умови для творчої роботи. Він, чудний, хоче жити тут, у Проскурові.

І ще один клопіт (тоді, п’ятнадцять років тому) гриз Миколу Капелюха. “Не маю помічника, учня, який би перейнявся моїми турботами та мріями. Подарував мені Господь дві донечки, але робота в

ТАК Є НИНІ

Теплий осінній вітерець овіває нас. Зверху, з третього поверху, доливають голоси мулярів, із вулиці іноді долітає хурчання поодиноких авто. Миколі Кононовичу сповнилося шістьдесят шість, він уже “обтяжений” званнями та титулами. Авжеж, художник декоративно-прикладного мистецтва, член Спілки художників, заслужений майстер народної творчості України.

— Збулася, нарешті, заповітна моя мрія, — усміхається Микола. — Уже кілька років, як мені **ніхто не заважає працювати**. Роби собі що заманеться. Твори, вигадуй, шукай...

— А учнів уже маєш?

— Є тут у мене троє хлопців. Плачу їм по десятиці на день. Та душа їхня до каретного діла не лежить. І я їх не звинувачую ні в чому. Може, вони будуть прекрасними мулярами, механізаторами. Підсобниками на будівництві, врешті-решт... А раз так уже не щастить мені, то знаєш, що я надумав?

Приватизував Микола на вулиці Купріна у Хмельницькому гарну ділянку землі та зайнявся будівництвом... школи. Так, так. Школи за власний кошт. Уже кіль-

ретна майстерня. А хлопці житимуть на другому поверсі, в кількох кімнатах. Там і виставковий зал буде, і... Ось тоді, сподіваюся, будуть у мене справжні учні, спадкоємці. Хтось із великих як мовив? “Учителю, виховай учня, щоби було тобі в кого вчитися...” От лише здоров’я підводить. Один інфаркт я вже переніс...

— А як у тебе нині з продажем карет?

— Купили одну в Дунаївці, одну — в Шепетівку, дві — в Кам’янець. Ну, ти, мабуть, бачив: один фаєтон, щось на взірєць будьонівської тачанки, на подвір’ї Меджибізької фортеці стоїть... До Польщі взяли дві.

— Що, в Речі Посполитій нема таких майстрів?

— Та наче є, два чоловіки каретним ремеслом займаються. Але достеменно не знаю.

— Чи маєш бажання з ними досвідом обмінятися?

— Звісно, є таке бажання, але ж... Я б і до Англії хтів поїхати, поглянути, як працюють тамешні каретники. Там же королева утримує цілу каретну майстерню, три десятки джентльменів. І в Австрії, у Відні, є така майстерня... Хочеш, розкажу дещо з історії каретної справи?

проста-а-ая, а тая колясочка золота-ая...”

У Росії карети почали з’являтися в XVII столітті. Історик Костомаров писав, що за старовини росіяни вважали: ходити пішки по важній людині було несолидно, непристойно, і хоч би треба було пройти кілька кроків од обійстя по вулиці, боярин вважав, що для підтримання власної гідності варто їхати, а не йти...

Екіпаж Петра Першого був дуже скромний: чорний, із чотирма слюдяними віконечками. Із середини він був оббитий простим солдатським сукном. Зате парадні карети Катерини II і Павла вражали своїми розкошами. Ззовні їх покривали позолотою, прикрашали розписом. А всередині — оксамит, гаптування з галунами...

У часи Достоевського головним міським транспортом були екіпажі кучерів, “извозчиков”. Їх у Петербурзі налічувалося премного, але не кожному були по кишені. За проїзд від Аннічкова мосту до свого будинку наприкінці Фонтанки Пушкін платив вісімдесят копійок. Дрібний чиновник заробляв стільки ж за цілий день роботи...

1851 року з Петербурга до Москви, пробувши в дорозі 22 го-

СПОЧАТКУ БУЛО КОЛЕСО...

фото О. Сопенцова

Якби не було колись карети — не мали б нині автомобіля...

Микола Капелюх

ІСТОРИЧНА МОЗАІКА МИКОЛИ КАПЕЛЮХА

Карети живуть уже тисячі років. Згадай давньогрецькі, єгипетські колісниці. Ще Гомер у своїй “Іліаді” оповідає, як чарівна Навсікая просила у свого батька повоzza, щоби відвезти з подругами одяг до морського берега...

А ось у Франції, в Парижі, почали їздити на каретах 1662 року. Місця у кожній кареті були по п’ять—вісім суза кожне. Солдатів, лакеїв та робітників туди не пускали — екіпажі були призначені тільки для “чистої публіки”, й тому на вулицях перші карети були зустрінуті брудною лайкою натовпу і градом камінців...

Були в Парижі такі повозки, називалися вони “зозулями”. Вони являли собою двоколки з маленькими кузовами і кучером на передку, четверо пасажирів видіралися в ящик спереду, хапаючись за брудні ободи коліс і підстрижений хвіст коня. Хто не вліз — сідав зверху. Можеш собі уявити, як вони ухилялися від гілок дерев, як вони тамечки мерзли й мокли під снігом та дощем...

Колись, на початку XX століття, скромний фаєтончик коштував стільки ж, як ціла череда корів: 450 карбованців!..

Поділяють, що був колись на Поділлі такий звичай: якщо дівчина довго не виходила заміж, то її раз у рік садовили в карету чи фаєтон, складали туди її придане та й возили округою доти, доки колись не впала в око чи то вона сама, чи її статки. Так воно було насправді чи ні, але... чи не про таку колясочку співається в подільській пісні: “А тая колясочка не

ландо — це чотирикісна карета з розсувним дахом...”

Один із моїх замовників якось попросив: “Зроби мені таке ландо, такого фаєтона, аби було в ньому місце і для їжі мені й коневі, а сидіння таке, щоби я з коханою жінкою міг не тільки сидіти, а й лежати”. Можливо, отой замовник не мав тоді на увазі кохану дружину, правда ж, Броніславе?

Бачиш, онде на вулиці біжать автомобілі, вантажівки, автобуси. Такі в них обтічні форми, такі вони досконалі. Ну що, здавалося б, порівняно з ним якесь там карета? Але... саме карети дали першим автомобілям легкі кузови, ажурні міцні колеса, м’які ресори, гальма. І нині ще багато типів автомобільних кузовів носять назви, що колись належали кінним екіпажам — купе, фаєтон, кабріолет... Ми називаємо ресори автомобіля “підвіскою”, обтічні кожухи над колесами — “крильми”, хоч автомобільний кузов не підвішений до рами на ремнях, як це було в кінних екіпажах, а його округлі “крила” не мають нічого спільного з плоскими деренчливими бризковиками екіпажів... Коротше кажучи: якби не було колись карети, — не було б нині автомобіля...

* * *

Як добре, думав я, що є ще в нас такі люди, як Микола Капелюх. Одержимі власною ідеєю, власною метою. Як добре, що вони живуть у цьому світі, враженому вірусом наживи, чистогану, жорстокості. Як славно, що існують і досі унікальні Миколині витвори, в яких дерево й метал поєдналися, ніби в пісні мелодія і слово. Як це прекрасно, що вони повертають нам учорашний день із його матеріальними прикметами, колоритом, духом, настроєм...

Живи довго, Майстре. У щасті здійснення золоті мрії.

● **Броніслав ГРИЩУК**, м. Хмельницький

Червень 2003-го. Міжнародний аеропорт Бориспіль. Зал очікування пасажирів, що відлітають за кордон. Часу маю вдосталь — рейс на Амстердам за годину. Отож, знічев'я роззираюся довкруг, вивчаю, так би мовити, обстановку. І майже відразу мою увагу привертають біг-борди, що висять на стінах. Це й не дивно — два величезні яскраві плакати рекламують гостям нашої держави особливості українського менталітету, водночас настійно рекомендує громадянам України не забувати рідної неньки. Щоправда, методи новогочасного пару особливого розчулення в мене не викликали: на одному з біг-бордів на тлі золотоговерхого Києва бовваніла пляшка “Державності” з романтичним закликом пам’ятати про державу — “Державо, тебе одна”; на іншому — ка собі розкомплексовані панянка з “Плейбой”, а на ролі чепурної декольтованої молодички в очіпку й національних строях, усім своїм “ура-патріотичним” виглядом також закликала любити Україну, спокушаючи іноземців (та й не лише їх) сулією “Перваку”. Мовляв, “удомо — найкраще”. Саме цей напис на біг-борді, вочевидь, мав на меті зайвий раз засвідчити перед авіапасажирами міжнародних авіаліній позицію українських гастарбайтерів. Не інакше.

Через кілька днів я почав свій виступ на міжнародній науковій конференції “Україна вчора, сьогодні, завтра” в львівському університеті з того, що поділився з учасниками конференції враженнями від короткочасного перебування в міжнародному аеропорту Бориспіль.

Моє повідомлення спричинило помітне похваллення в аудиторії. Але не більше. Поважані науковці добре розуміли, що йдеться не про якийсь лихий жарт, а про поданий доповідачем застережний сигнал, тривожний знак про специфіку сучасного життя-буття в далекій Україні...

Існує спеціальна наука про загальні властивості знаків і знакових систем, які використовуються для передачі інформації, — семіотика. Вчені знають, що належним чином сконструйований знак сигналізує про те, з чим він умовно пов’язаний для представників даного суспільства.

Так ось. Складається враження, що нинішня влада (СИСТЕМА, якщо хочете), за якою ніколи не помічалися прояви особливої симпатії до титульної нації, за допомогою саме знакових систем (через професійно сконструйовану й належним чином подану рекламу, гасла й пропозиції, через книжки й засоби масової інформації, за допомогою пісні й танцю, кіно-та відеопродукції) продумано, зі знанням справи (існує ж наука семіотика!) насаджують у свідомість українських громадян хибні стереотипи поведінки, мислення.

Завдання, яке кланова СИСТЕМА прагне розв’язати для себе, доволу просте: всі помисли, ідеї та прагнення українців мають бути зведені до примітивних бажань задовольнити елементарні потреби та інстинкти

за допомогою алкоголю та далеких від справжньої, високої культури видовищ. Зумисне формується асоціальний стереотип поведінки, нав’язується відповідний стиль життя, який сприймається лише через гранчак із “зеленим змієм”. І все це відбувається під розтиражоване на всьєнке СНД житейське кредо Верки Сердючки: “Всьо будет харашо! Я ето знаю”.

Сконструйований спеціалістами від семіотики оптимізм “несравненной поп-звезды украинской эстрады” насправді може викликати лише почуття обурення. Бо тільки минулого року від отруєння алкоголем пішло з життя близько 10 тисяч українців і майже 30 тисяч потрапило до шпиталів із сим-

українці можуть вирішити за допомогою алкоголю, варто лише задурманити голову “зеленим змієм”.

У моїх руках — рекламний міні-буклет львівського ресторану “Сім (до речі, українською має бути “СЕМЕРО”)! поросят”. Із кольорової сторінки, з намальованого на ній вікна до мене всміхається бородатий чоловік у вишиванці. Обличчя доволу знайоме з телепередачі “Золотий гусак”. Але це так. До слова. На третій сторінці буклету задеклароване кредо (гасло? позиція?) ресторану: “Сім поросят і чарочка по вінця” — збулася мрія українця”. Ось так. Не більше й не менше. Маємо наочний варіант функціонування знакової системи в україн-

СЕМІОТИКА СУЧАСНОГО ЖИТТЯ

ЗНАКИ БІДИ, або АГРЕСІЯ ПРОТИ РОЗУМУ

птомами важкого отруєння. Схожі картини мали місце в 2001 році та 2002-му.

Держава, по суті, споює підрастаюче покоління. В Україні існує проблема алкоголізації дітей продуктами харчування — меткі ділки вже виробляють алкогольне морозиво з 8% вмістом алкоголю. А незліченна кількість цукерок із ромом та лікером, напої типу “ром-коли”... Чи не нагадує все це політику фашистської Німеччини щодо населення окупованої України?

На велетенських біг-бордах по всій Україні бовваніють ефектні зразки знакових систем (семіотика в дії!), створені беручими дизайнерами та копірайтерами на замовлення СИСТЕМИ: “Хлібний дар”. Тобі — справжньому”, “Добре, що ти є, “Старий друже”, “Старий друже” — з чистим серцем”, “Коли мені важко, я завжди йду до тебе”, “Стольная” — простір для душі”, “Благов”. Всіх — благ”, “Все змінюється на краще” (“Златогор”), “Біленька...” така рідненька”, “Акція: душевні кадри” (“Мягков”), “Вона створена для вас — “Житомирська на бруньках”, “Тост і чарочка — гарна парочка”, “Гріх не спробувати. Райський сад”, “Улюблена” (тут, звісна річ, художники-дизайнери поділяли й про відповідне оформлення — поробили з козаків пияків), “Свобода, любов. Воля (!). Торгова марка “Хортиця”. “А мені, як солов’ю: віть-віть-віть, тьох-тьох-тьох, ай-яй-яй, ох-ох-ох...”, “Пліч-о-пліч” (реклама горілки “Мягков”), “Українська горілка: вибери свою улюблену”, “Я до своєї улюбленої прикладаюся кожен день”...

Інформація з етикеток горілочаних напоїв постійно закликає пам’ятати про державу, пам’ятати, що держава — це ти. Одне слово, знакова система в дії. Чим не горезвісний 25 кадр? Щоправда, підтекст значно зрозуміліший: мовляв, якщо не п’єш оковитої, то ти не справжній чоловік; мовляв, усі свої проблеми

ському “П’ємонті”. Це далеко не жарт. Як на мене, має місце відверта образа національної гідності українців. Чи не слід було б правоохоронним органам Львова належним чином прореагувати на цей явно антиукраїнський пасаж і встановити авторство цього паскудства, а відтак притягти до відповідальності художника або горе-копірайтера?

Можливо, й справді час випускати мільйонними накладками рекламні буклети з більш ніж промовистим закликом: “ЛЮБИ УКРАЇНУ АБО ЗАБИРАЙСЯ ГЕТЬ”. За американським зразком. До речі, про США. У цій країні, якщо комусь хочеться заманятися випити пива або ж чогось міцнішого у величезному місці, то цей інди-відуум перед процедурою пиття обов’язково загорне пляшанку чи пляшку в папір. Інакше матиме справу з поліцією — бо йдеться про порушення суспільної моралі. Ось так.

фото О. Ціацури

намет, паруса — вітрила, банка — бляшанка...

Розчулюють модерні (ЗНАКОВІ!) кололітературні звороти від українських телеведучих: “ЧОРТІ ЩО”; “вона ЗВАЛИЛАСЬ мені на голову”; “під вагою ЛЬДА обривались дрони”; “ПІДПИСА В ЛЮБОМУ відділенні зв’язку”; “ВИЗВАЛА шок”; “ПРОСИПАЄТЬСЯ ніжність”; “прапор ВОДРУЗІЛИ”; “хлопці ПОТЮТЬ більше”; “люблять ПОПАХАТИ”; “ПІДПІЛЬЩИКИ”; “гляді РОЗСТРОЛИСЯ”; “збиває З ТОЛКУ”; “взято під СТРАЖУ”; “чоловік і жінка РОЗВОДЯТЬСЯ”; “тато УВОЗИТЬ Бетховена”; “СТІЙКА пляма: “САМЕ НАЙБІЛЬШЕ”; “В ОДИНХ трусах”; “ПОКУПИЦЯ”; “ОГНЕСТРЕЛЬНА зброя”; “шоу САМОТНЬОГО холостяка”; “ТИПОВА дівчина”, “Оксана, ти така БОДРА і СІЯЄШ щастям” (остання фраза зі Львова — Радіо ЛюксFM, 5.01.2002)...

Одне слово, “динаміка розвитку”! Мовна. Знакова. Семіотична. І, звісна річ, безграмотність. Яку прищеплюють іще в школі: “краснокожі індієйці плавали в лодках”, “Італія була під сапогом Австрії” (вчителька історії дохідливо пояснює учням урок), “земля — це знаряддя праці” (широ переконаний голова обласної державної адміністрації)... Але зупинімося. Проблема безграмотності, низької культури мови — тема окремої розмови. Ми зараз про інше. Про семіотику.

22 серпня 2003 року. ТСН каналу “1+1”. Розповідь про те, що до справи “перевертнів” залучені листи померлого підполковника, який проходив і в справі Гон’адзе. Глядачам демонструють кабінет у Генпрокуратурі. На столі — папка з тризубом і написом “Уголовное дело”. Напис недержавною мовою і герб надруковані друкарським способом. Знаково? А чим не знакове “Расписание движения поездов юго-западной железной дороги на 2003 год”? І таких прикладів (більш, ніж знакових) годі перелічити.

Зрозуміти логіку української телереклами (ЗНАКОВО!) ще складніше. Сприймати її без брому, аналігину просто неможливо. Що, правда, коли увияти дотепні, іронічно-саркастичні коментарі Михайла Задорнова, то можна й розслабитись. Але ненадовго. Бо сучасний український рекламиш частенько притаманна навіть не семіотична підступність, а елементарне невігластво. Причому, агресивне. Знакове. Це вже, як мовиться, діагноз: “Ми більше не користуємось зубною пастою. Ми користуємось новою “Аквафреш”; “Скажеш, ти відмовишся від задоволення WINSTON”? “Батарейки видихаються”, “Це так само надійно, як передати їх (гроші. — О.Р.) особисто в руки”, “Препарат “Колдрекс” розблоковує “закладений ніс”,

і, хто “не доганяє”, можуть отримати додаткову інформацію про “єдині прокладки з природним поглиначем запаху” із так званої “зовнішньої реклами” на одній із львівських маршруток. Це, безумовно, природніше.

Реклама крему: “Шкіра збалансована тому, що зложена. Шкіра світиться зсередини”. Реклама жіночих трусиків: “Так зручно, що хочеться носити, не знімаючи”. Або: “Я люблю відчувати дотик. Тому користується милом...”. Напис на коробці цукерок: “Лебедина вірність”...

Хто, приміром, може пояснити, що таке “європейська якість”, “ексклюзивний посуд”, “здорові політичні сили”?..

А ось реклама від податківців: “Ваші ПАПИ і МАМИ працюють...”, — зворушливо звертається до учнів учителька. “Папи” працюють, а татусі відпочивають?

Ні. Фантазія у нашого народу справді невичерпна. Оголошення воістину знакові: “Шановні пасажири! Не підтримуйте жебрацтво у трамваях і тролейбусах. Це погіршує умови проїзду”.

А це вже, можна сказати, класика: “Перериваємо заповідом. Лікування від запою з доставкою додому”; “Унікальний метод позбавлення від алкоголізму! Аналогів немає. ПЕРЕДБАЧЕНІ ПІЛЬГИ”.

Українські слогани — це вже щось над уяву (семіотика в кубі? спеціально глибоко захований здоровий глузд?): “Паста для всього рота”; “Чітке та ясне зображення”; “Фруктовий смак чорної смородини”; “Без горіхів немає втіхи”; “Надзвичайно святкова пропозиція”; “Вшануй Гетьмана”...

Ще один факт. Більш, ніж промовистий. ЗНАКОВИЙ. На думку народного депутата Валерія Асадчева (фракція “Наша Україна”), Національний банк України на чолі з Сергієм Тігіпком випустив нелегітимні гроші — надрукував гроші невідомої держави.

“Відсутність слова “Україна” на нових 20-гривневих купюрах робить українську валюту подібною до “грошей” Попандопала. Грошові знаки обов’язково містять назву держави. Це

не стосується лише євро, але не через неповагу до кожної з країн, де євро є грошовою одиницею, а, навпаки, через повагу до всіх країн Євросоюзу», — зазначив Асадчев у коментарі прес-службі УНП (www.pravda.com.ua, 10.03.2004).

І справді. На 20-гривневій банкноті, випущеній Нацбанком у 2003 році, відсутній напис «Україна». Там лише написано: «Національний банк України». І ЦЕ — ЗНАКОВО.

Не менш знаковою є інтервенція в український радіо- й телепростір російською мовою естради (а точніше — агресивної попси: музичної, пісенної, гумористично-сатиричної). Ті, хто здійснює її ескаляцію (експансію) на терени нашої держави, більш ніж обізнані з поняттям семіотики. Інтуїтивно відчуває значимість цієї науки, очевидно, і «співаючий ректор», під «орлиним крилом» якого виховується попса вітчизняна...

Хіба ж не ЗНАКОВО, що народні (!?) артисти України Володимир Данилець і Володимир Мойсеєнко представляли свою нову програму «Криша приїхала» у Львівській (!) національній (!) опері (!?) Хіба ж не ЗНАКОВО, що під час їхніх виступів не звучить літературна українська мова, а знярядом «гумору» став хахливиий суржик? Хіба не ЗНАКОВО, що найкращий свій прайм-тайм телеканал «Інтер» віддає саме Данильцю й Мойсеєнку? Невже пересічний український глядач не розуміє, що його ПРИВЧАЮТЬ (і це — ЗНАКОВО!) не до зичливого гумору, не до справді високохудожньої сатири на наше сьогодення, а ПРИВЧАЮТЬ терпіти брутальне, знущальне висміювання титульної нації, ПРИВЧАЮТЬ до відвертого, злорадного збиткування над нею. Російським шанувальникам постсовєтської естради спотворений образ українця більш ніж до вподоби. Тому аншлаги ці Кролики разом із Сердючкою збирають саме в Москві й Санкт-Петербурзі...

«Про існування дискримінаційного механізму, який обмежує популяризацію українськомовної музики всередині держави заявляє Олег Скрипка, лідер популярної рок-групи «Воплі Відоплясова». Відомий тележурналіст Володимир Ар'єв стверджує, що на деяких мережевих FM-радіостанціях ведучих ефіру просто штрафують на 10 доларів за кожен випадок появи в ефірі українськомовної пісні» (Оксана Форостина. Гроші в повітрі. — Львівська газета. — №41. — 4 березня, 2004. — С. 5).

«В Україні відбувається свідоме нищення інформаційного простору, в тому числі й на Західній Україні», — стверджує незалежний експерт і музичний критик Юрко Зелений (Львівська газета. — №41. — 4 березня, 2004).

За опитуванням слухачів найрейтинговіших у Львові радіостанцій, проведених кафедрою історії та теорії соціології історичного факультету ЛНУ ім. Івана Франка (грудень 2003 — лютий 2004), частка пісень в ефірі українською мовою становить: «Наше радіо» —

6,8 %, «АвтоFM» — 6,8 %, «Львівська хвиля» — 21,4 %, «ЛюксFM» — 15,0 % (Львівська газета, №41, — 4 березня, 2004, — С. 4). І це у Львові!

Інакше кажучи, українців ПРИВЧАЮТЬ слухати російськомовні пісні, музику, яка не є притаманною українській ментальності. Привчають захоплюватися московською естрадою. ПРИВЧАЮТЬ любити її за принципом широковідомих експериментів Івана Павлова, які полягали у виробленні в піддослідних собак умовного рефлексу на зорові та больові подразники. А ПРИВЧИВШИ галичанина, подоланина, волинянина й мешканця Слобожанщини, Київщини й Полтавщини слухати винятково російськомовне, перед місцевими аборигенами можна буде вже безбоязно відкривати навісті двері напівблатному «Шансону» тощо...

Разом із тим, потенційні симпатії українськомовних пісень у тому ж таки Львові остаточно ще не перевелися. Під час уже згаданого опитування частка слухачів, які бажають інтенсивнішого використання української мови в радіопередачах, має такий вигляд: «Наше радіо» — 63,0 %, «АвтоFM» — 56,5 %, «Львівська хвиля» — 39,8 %, «ЛюксFM» — 32,6 %. Тобто, ще не все втрачено. Але висновок уже давно слід зробити: радіостанції мають бути УКРАЇНСЬКІ не де-юре, а де-факто, український музичний продукт має бути на кілька порядків якіснішим за російськомовний.

Так, живемо в час конкуренції. Несамовитої, неправедної, нечесної, аморальної. Точиться запекла боротьба в інформаційному просторі. Тож українським співакам і музикантам слід продемонструвати найкращі бійцівські якості, довести конкурентоспроможність національної музичної культури і в шоу-бізнесі. Треба здобувати перемоги в інформаційній війні. Успіх на естрадному фронті є неабияким внеском у перемогу в стратегічній кампанії — битві за свободу слова, за демократію, за громадянське суспільство, за українську ідею (мрію): «Успішну Україну» або «Конкурентоздатну Україну».

Направду, йдеться про знакові речі й символи в нашому житті, в нашому суспільстві: про честь, про державність, про мову, про моральність, про політику, про національну ідею, про наші перспективи, про нашу ментальність, про те, якими ми є і якими маємо бути, що нам перешкоджає самореалізуватися, і хто в цьому винен.

На полігоні честі й слави, на мінному полі боротьби за українську державність уже давно розставлені знаки. Семіотичні. Своєрідні червоні прапорці. На жаль, НЕ НАМИ. А для нас. Робімо висновки.

- **Олег РОМАНЧУК**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української преси факультету журналістики Львівського національного університету ім. Івана Франка, шеф-редактор журналу «Універсум», член Світової асоціації періодичної преси (Брюссель)

СТЕРЕОТИПИ

У напівотруйному телевізійно-комп'ютерному коктейлі, приправленому битим склом уламків кривого дзеркала інформаційно-музичного простору, юні душі втрачають твердість внутрішнього стрижня, інтерес до життя, вміння захоплюватися прекрасним, прагнення духовного розвитку. Така молодь нагадує передчасно зів'ялі квіти. Вони були б свіжими і життєрадісними, якби духовно жилилися із чистих джерел рідного національного українського космосу. На зорі незалежності ми сподівалися, що нове покоління виростатиме вільним від стереотипів комуністичного, а тим більше імперського минулого. Але хаос і невизначеність, які панують у нашій ідеологічній сфері, проектується на молоду свідомість, сприяючи їй роздвоєння.

Ленінський райвиконком і районна рада м. Кіровоград провели конкурс «Люблю я ніжно місто над Інгулом», в якому взяли участь школярі та студенти. Фактично кожний конкурсний роботі притаманний патріотизм, розуміння того, що любов до рідного краю є основоположним чинником духовної суті людини.

Більшість авторів шукають корені своєї любові до міста над Інгулом у його історії. І це зрозуміло, адже гуманітарна аура складалася століттями, а без відчуття її присутності людська душа не відгукнеться почуттями.

Старовинною зруйнованою будівлею, якої не вберегли нащадки, уявляється історія нашого міста учневі ЗОШ № 16 Дмитру Ліньку. Такий образ хлопця використав для ілюстрації стану нашої історичної пам'яті. Його однокласниця Наталя Кочубей ввівена, що кіровоградці не знають історії свого міста. Біда, що цю історію можна було прочитати хіба що у нарисах колишнього міського голови Олександра Пашутіна, де виклад ведеться з точки зору чиновника Російської імперії. Місто над Інгулом досі не має історії, зафіксованої з української точки зору.

Правда, найближчим часом має відбутися презентація збірника історичних нарисів Петра Кизименка «Пам'ять степів», виданого поліграфічно-видавничим центром «Мавік». Написані на основі архівних матеріалів, ці нариси — перший крок до осмислення минулого міста як української історії. (На жаль, автор передчасно пішов із життя — книга видана з ініціативи його дружини Ольги Кизименко).

Імперське розуміння минулого, зокрема версія заснування міста, знайшло відображення в дитячих творах: «Раніше Кіровоград називався Єлисаветградом на честь російської імператриці Єлизавети» (Ігор Марченко, ЗОШ № 24).

3 ПРИВОДУ

У повідомленні, яке вміщене в рекламному буклеті «Книжкового клубу» (м. Харків), цілком справедливо говориться, що цієї події в Україні чекали давно. Також наголошується, що це — фундаментальне видання, бо ж втілюється на високому науковому рівні й у 16 томах. Тут же маємо можливість побачити і зовнішній вигляд усіх томів. Книги енциклопедії «одягнуті» в рельєфні вінілові палітурки коричневого кольору із золотим тисненням. Нічого не скажеш, видавці постаралися на славу! У кожному томі — 416 сторінок. І найголовніше: замовник вже сьогодні може отримати два перші томи по 15 гривень 40 копійок. Подякується — це не дорого.

Хто ж є видавцем цього справді фундаментального видання? У рекламному повідомленні про це не говориться. Проте наводиться ексклюзивне інтерв'ю з автором енциклопедичних статей, які стосуються України й українських реалій, Юрієм Чернецким. Він —

«КАЧЕСТВЕННЫЙ УРОВЕНЬ» ЕНЦИКЛОПЕДІЇ

Повідомлення про видання сучасної української енциклопедії не на жарт мене зацікавило, навіть схвилювало. Адже за майже 13 років існування української суверенної держави ті, від кого це залежало, до такого не додумалися.

завідувач кафедри Міжнародної економіки економічного факультету Харківського національного (!) університету, професор, доктор соціологічних наук, кандидат економічних наук. Також генеральний директор компанії «Харків Менеджмент Консалтинг Інтернешнл» і головний редактор журналу «Регион: стратегія і пріоритети».

Як бачимо, Ю. Чернецький — непересічна особистість, тому дуже дивно, що професору Національного (думаю, що це означає українського) університету та його колегам по редакції забракло здорового глузду і «Сучасну Українську Енциклопедію» вони видають... російською мовою!

У чому ж причина такого потужного антиукраїнського вчинку? В інтерв'ю професор Чернецький про це пря-

мо не говорить, але на питання, на яку аудиторію розрахована енциклопедія, відповідає (подаю мовою оригіналу): «Я уверен (бачите, професор упевнений!), что эта энциклопедия будет полезна всем украинцам и жителям других стран, интересующихся историей Украины». Очевидно, під «жителів інших країн» професор Чернецький мав на увазі Росію, бо українці Канади чи США, та й інших країн, історію України російською мовою вчити не будуть. Я маю тісні зв'язки з українцями Франції, то, повірте, дуже добре знаю їхні настрої. А росіянам та «русскаязычным» начхати на історію України і її видатних людей.

Цікава відповідь проф. Чернецького й на таке питання: «Почему новую энциклопедию можно по праву назвать именно украин-

ской?» Послухаємо відповідь: «Это объясняется тем, что отображение украинской проблематики было поднято в ней на новый количественный и качественный уровень, что обеспечено написанием около двух тысяч статей специально для «Современной Украинской Энциклопедии».

Отже, щоб підняти «качественный уровень» енциклопедії, вирішили видати її іноземною мовою, бо українська для цієї мети, на думку укладачів і видавців, не підходить. Не те «качество»! Для першої в світі Енциклопедії Кібернетики підійшла, а для 16 томів енциклопедії харківських учених — не підходить.

- **Іван МАЦАПУРА**, голова осередку «Просвіта» при Вишевицькій середній школі на Житомирщині

«ЯК МОЖНА КИДАТИ НЕПОТРІБ У РІЧКУ, ЗАВДЯКИ ЯКІЙ БУЛА ВРІТОВАНА РОСІЙСЬКА ІМПЕРІЯ?»

фот. О. Цешури

Студентка Кіровоградського педуніверситету Олеся Гребньова сумнівається, «чиє ім'я воно носило: чи то цариці Єлизавети, яка в 1752 році віддала наказ побудувати місто, чи то святої Єлисавети...»

А один із юних авторів вигукуює: «Не розумію, як можна жбурляти якийсь непотріб у річку, завдяки якій була врятована від татарських загарбників Російська імперія?» Чи розуміє він, що це не найголовніша причина, через яку не можна жбурляти непотріб у річку, що тече в рідному місті?

Дитячі душі відчувують фальш цих версій, розуміють, що єднання з отчою землею — щось глибше. Та інших фактів, крім задекларованих офіційно, у них немає. Ось і виходить така сумна еклєктика: «Гордістю наповнюється моє серце від того, що... розгромили наші славетні пращури аж три орди монголо-татар і гнали їх аж до Тавриди. ...Захищали найбільшу коштовність — свою таку чорну і таку родючу землю. Ось так впродовж віків назривала стратегічна необхідність створення у самому центрі Малоросії військової фортеці, щоб відбивати усі напади ворогів». (Тетяна Белікова, ЗОШ № 6) А фортеця якраз і створювалася, аби протистояти тим, хто захищав цю землю, — саме звідси генерал Текелій пішов знищувати Запорозьку Січ...

Дивно читати комуністичну риторіку, що виходить з-під дитячої руки. «Характерною рисою культурних зрушень у місті була органічна єдність із культурою російського народу... В авангарді культурного будівництва йшли комуністи і комсомольці... У 1934 році за клопотанням трудящих міста перейменовано в Кірово». Цей розлогий історичний екскурс одинадцятикласник Максим Колісниченко (переможець конкурсу) ніби списав зі старого підручника. Хоча там, де хлопець висловлює власні міркування, робота цікава і неординарна. Що спонукало юнака переписувати ті нафталінові сентенції?..

«УКРАЇНЬСЬКА ДЕРЖАВА — ЦЕ МИ...»

Яким би патріотизмом і відданістю Вітчизні могла вибухнути юнацька душевна чистота і віра в добро, аби ми вчили їх своїй історії.

Ось цитати із робіт іншого конкурсу — «Чи буде Кіровоград україномовним містом?»:

«Українська держава — це ми, і ми вимагаємо державного піклування про українське слово, бо з біблійних глибин відомо, що спочатку було Слово!» (Мирослава Швиденко, медичний коледж); «...І доки будемо нахилияти голови й опускати очі, промовляючи українське слово серед натовпу, доти не оживе наша мова» (Наталя Голдєвська, філфак КДПУ); «Я вважаю, що без впевненості, без почуття патріотизму, без бажання Кіровоград не зможе подолати той бар'єр, який не піддається протягом тривалого часу. Але щоб подолати його, необхідно змалечку виховувати почуття гідності, гордості за свою країну, за свою мову... Нині спостерігається повне «русскаязичіє» серед учнів у міських школах, зокрема у Кіровограді. Це — вияв хронічної хвороби, прищепленої російськими колонізаторами протягом 350 років. Кожен українець, який перестав спілкуватися рідною мовою, усвідомлює він це чи ні, стає тромбом, який заважає нормальному кровообігу мови. І щоб позбутися цих тромбів, треба зайнятися самолікуванням, прочищаючи свої духовні кровоносні судини. Ліки тут єдині — палка любов до України, до української мови і обов'язкове спілкування нею не тільки з самим собою, зі своєю сім'єю, а з усім-усім світом доколишнім, яким би він не був агресивно російськомовним» (Тетяна Гульєва, факультет іноземних мов КДПУ).

Серце наповнюється гордістю, коли читаєш такі рядки.

- **Світлана ОРЕЛ**, м. Кіровоград

Цимбали сьогодні — екзотика. Вживання вульгарно-сленгового “по цимбалах” ще не гарантує знання цього предмета. Трохи більше відає про це Прикарпаття: цимбальне мистецтво зустрічається тут у весільних обрядах, на святах, навіть у побуті й хатньому музикуванні. На решті території України вони зрідка гостюють у концертних залах. Мало хто знає, що цей давній ударно-струнний інструмент, попередник фортепіано, тишив людський слух і дух ще дві тисячі років тому. Цимбали були і є не суто українським інструментом. Вони увійшли в народну культуру й опанували географічний простір від Європи до Ірану й Китаю.

АРХАІЧНИЙ ПРИКАРПАТЕЦЬ

Мирослав ПАЛІЙЧУК — прикарпатський цимбаліст. Народився в селі Видинів Снятинського району Івано-Франківської області 1951 року. Вражає архайністю, відірваністю від сучасної цивілізації та світу. Йдеться не так про технічні аксесуари (не цурається мобільного зв'язку), як про дух, стиль життя і навіть зовнішність. Тому його архайчний і мандрівний вигляд — довгі й громіздкі сиві вуса, кұфайка, речова торба й п'ятнадцятикілограмові цимбали за плечима — подекуди дивують і шокують людей. Попри це, постійно концертує Центральною і Східною Україною, даруючи своє мистецтво молоді й діточкам. “Гра-ти для діточок — моє щастя”, — каже пан Мирослав. Навіть гени у нього музичні. Ще дід грав на сопілці, вчив Славка танцювати “Аркана” й співати народних пісень. Навчив і угорської пісні — “як проходили фронт уже другої війни, угорці стояли біля нашої хати”. У початкових класах навчився грати на баяні, і в танкових військах із ним не розлучався. Між тим, музичне училище до баяна додало ще й фортепіано. Але “цимбали — батькові, а піаністів і баяністів безліч”. Саме батько, неперевершений цимбаліст і весільний музикант, передав Мирославу в спадок унікальне мистецтво й свої давні угорські шістдесятикілограмові цимбали.

Після закінчення у 1986 році Львівської консерваторії Мирослав Палійчук — професійний музикант (клас цимбалів і фортепіано), концертний виконавець, соліст-цимбаліст, належить до “Української музичної спілки”.

РИБА І “ЯБЛУЧКО”

— У дитинстві мали захоплення, окрім музики, пане Мирославе?

— Дуже любив ловити рибу в річці Прут. Кожного вихідного і при кожній нагоді стою по коліна у зимній, сонячній воді й чатую на здобич. У будні ж пас гусей, кіз. І так — до 9-го класу.

У школі з 6-го по 10-й класи я був “професійним” танцюристом. Там навчили нас танцювати “яблучко”,

ЦИМБАЛИ. ВІД ШВЕЙЦАРІЇ ДО КИТАЮ...

як в ансамблі Чорноморського флоту. Настільки захопився, що вирішив вступати до культосвітнього училища на хореографію. Після 8-го класу навіть у Київ документи подавав, але відповіли, що набору в старші класи немає.

— І пішли татовими шляхами?

— Батько з 9 років уже грав на весіллях, потім — у гуцульському ансамблі пісні і танцю, концертував Україною. Я вчився на батькових цимбалах. Потім — музичне училище. В усьому допомагала мені мати. Працював навіть у музичній школі в Коломиї з відомим карпатським скрипаelem Петром Івановичем Трепелюком. Протягом 10 років із цим майстром, а також із Михайлом Тимофіївим обслуговували весілля й урядові концерти в Івано-Франківську. Після цього — деревообробний завод у Коломиї. Тоді він процвітав і мав концертну бригаду, так, як “Сільмаш” мав бригаду футбольстів. Грав у оркестрі, керував ним. Закінчивши Львівську консерваторію в 1986 році, концертував по Україні, й навіть за її межами.

— Цимбали, здається, вже не модні. Бандура відроджується, а про цимбали нібито й не чути...

— У 50-х роках минулого століття вони були більш популярні. А сьогодні переважає електронна музика, синтезатори. Разом із тим повертається й давнє мистецтво. У світі цимбали дуже цінуються. Побачив це й на конгресі цимбалістів у Швейцарії в жовтні минулого року. Було близько 300 цимбалістів з усього світу: з Угорщини, Румунії, Словенії, Нідерландів, Китаю, Японії, Сполучених Штатів,

інших країн.

— Кожна країна має якусь специфіку?

— У нас своя культура інструменту, свої особливості звучання, виготовлення. Найбільше використовується він у “троїстих музиках”. Хоча сьогодні цимбали в нас не виготовляються — тут панує Угорщина. В Угорщині й Румунії інструмент удосконалювалися. Шунда удосконалив стрій, спростив технологію так, що грають і в школах.

МАЖОР ШВЕЙЦАРЦІВ, СУМНІ ДУМИ Й ЗАПАЛЬНІ ГУЦУЛЬСЬКІ ТАНЦІ УКРАЇНЦІВ

— Де найбільше розвинулося це мистецтво?

— Найбільше виконавців в Угорщині. Переосмислюють цей інструмент і в Китаї, абсолютно інакше його налагоджують. Пробував грати — просто чудово.

У нас багато людей не знають, що таке цимбали. А вони поєднують народні культури Сходу і Заходу, Європи й Азії.

В Ірані називаються “сантур” (як і в Греції), в Індії — “покават”, в Китаї — “чан”, в Угорщині, Румунії, Білорусі й у нас — “цимбали”. Як відомо, це струнно-ударний інструмент. У Швейцарії він такої ж трапецієподібної форми, як і в нас, але інакше налагоджений і зветься “гактбрет”. Там теж розвивається кілька шкіл, музика будується на мажорному тоні, дуже весела (усе-таки добре живуть). Ми ж маємо багато сумних дум, хоча й запальні гуцульські танці теж популярні.

— Враження від конгресу?..

— Втішні. Виконував

інструментальну композицію “Віночок”, потім — “Віночок” із піснями, італійську пісню “Мама”, а також японсько-німецькомовні композиції.

— А вуса, пане Мирославе, довго відрощували?

— Із 1993 року. Народив син Роман, коли мав 5 років.

— Родина, взагалі, велика? Як часто вона Вас бачить?

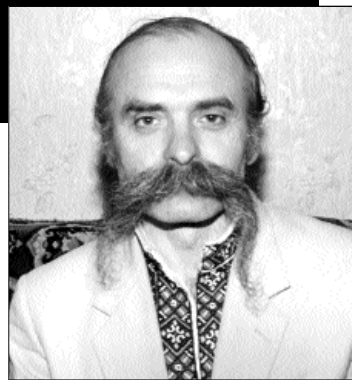
— Буває, раз на місяць приїжджаю. Маю двох синів. Роману — вісімнадцять, Юрку — 24. Молодшого навчив грати на цимбалах. Юрко — на фортепіано й на сопілці грає, закінчив профтехучилище, електрик. Ромко — музичну школу закінчує в Києві, буде концертувати, гарний голос має.

— Яка історія Вашого інструмента?

— Маю два інструменти. Перший і дуже давній — це батькові цимбали, зроблені в Будапешті (фірма “Шунда”). Важать шістдесят кілограмів, мають 4 точені ніжки, педаль, глушники — як на фортепіано. Класично мають 4 октави. Використовував на концертах у великих залах. Тепер граю на похідних цимбалах (15 кг), зроблених Романом Михайловичем 1973 року в селі Попельники Снятинського району. Тричі ремонтував: струни міняв, кілки, змінив розташування душ (У цимбалах, загалом, три душі, тобто підструнні сволоки, які забезпечують натяжку 80 чи 120 струн).

— До столиці як потрапили?

— Брав участь у відбірковому фестивалі “Червона рута” в 1998 році. Познайомився із Кирилом Стеценком, який і запросив мене до Ки-

єва. Коли ж приїхав сюди на фестиваль, грав для туристів у Музеї народної архітектури й побуту. Треба ж було заробляти, аби перевозити мої 60-кілограмові цимбали на таксі. У наступні роки теж на деякий час заїжджав до Музею, концертував по школах і дитячих садочках, виступав і на кафедрі фольклору Київського університету, і перед хором імені Григорія Верьовки... Ще раніше концертував тут разом із сином Романом. А років 20 тому виступали з Петром Трепелюком у Палаці “Україна”...

Тепер уже не буду грати на вулиці — не престижно. Таке не можна робити, це ж — мистецтво. Але школи й дитячі садочки не залишу. Коли діткам граю, відчуваю, як у раю. Діти дуже добрі, тонко відчувають.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА МОЛОДЬ І ЗАСМІЧЕНЕ МІСТО

— Потоваришували зі столицею?

— Так, хоча всіляке буває. Тішить, що є інтелектуальна, культурна молодь. З іншого боку, засмічене місто. Зайшов у лісок, що прилягає до вулиці Жукова, а там на землі кількисантиметровий шар целофанів, папірців... Довго терпів, мучився, а потім устав зранку і

прочистив лісову площу у 20 сотих гектара.

— Записуєте на аудіоносії свою творчість?

— Є два альбоми на касетах. Один із цимбалами й вокалом, другий — скрипка й цимбали (із сином записували).

— Які пісні, пане Мирославе, виконуєте?

— Пишу на замовлення і як душа підкаже, виконую також класичні твори. Наприклад, “Думку” Лисенка, другу фортепіанну рапсодію. Також — Чайковського, Брамса (“Угорські танці”), Моцарта (“Рондо”). Маю в репертуарі гуцульські мелодії, фольклор, німецькі, японські, італійські, китайські пісні.

— Мандрівного цимбаліста завжди добре приймають?

— Нещодавно в Івано-Франківську сталася прикрість. Ішов повз комп'ютерний клуб, там — купка хлопців і межи ними — чолов'яга 35-ти років. Побачили мене й засміялися.

“Добрий день!” — на те. Декотрі відповіли, а старший як рявкне: “Іди сюди!” Підходжу спокійно, а він — страшно ляється. “Чого маютокаетесь? Хочете, аби я за-телефонував куди треба, щоб Вас заспокоїли?” — і йду геть. Він — за мною. Тоді заходжу до кав'ярні, й мене неочікувано радісно починають вітати незнайомі чоловіки. Заходить той тип. Кажу: “Він щось хоче від мене”. Один встає і: “Покажи документи!” — до того злодоги. Той перелякався, туди-сюди — і втік... Отак мене зустріли одні люди і врятували інші. Це — життя. Злочинці нас нищать, а нашу духовність нищать ті комп'ютерні забавки й Інтернет. Вічне інше. Мистецтво, цимбали...

Розпитував
Олександр СОЛОНЕЦЬ

Забуте свідцтво (серія КВ № 492) про реєстрацію журналу “Основа” (засновник Ілля Валерій Павлович) від 16 березня 1994 року вважати недійсним.

СЛОВО Просвіти

Засновник: Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.
Реєстраційне свідцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ючук.
Комп'ютерна верстка: Ірина Шевчук.

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001.
Тел./факс 228-01-30. Е-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://www.prosvita.com.ua
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

